



Hamisítás Elleni
Nemzeti Testület

HENT-FÜZETEK 1. A HAMISÍTÁS ÉS KALÓZTEVÉKENYSÉG NEMZETKÖZI MÉRÉSI MÓDSZEREI

Tartalomjegyzék

ÖSSZEFOGLALÁS	2	II. MÉRÉSI MÓDSZEREK A NEMZETKÖZI GYAKORLATBAN	8
I. A HAMISÍTÁS ÉS A KALÓZTEVÉKENYSÉG MÉRÉSE	4	1. JOGÉRVÉNYESÍTÉSI ADATOK	8
1. A HAMISÍTÁS MÉRÉSÉNEK SAJÁTÓSÁGAI	4	1.1. Igazságügyi statisztikai adatok	8
2. A HAMISÍTÁS MÉRÉSÉNEK MÓDSZEREI	6	1.2. Árulefoglalásokra vonatkozó adatok	9
2.1. Volumenmérési módszerek	6	1.3. Az igazságügyi adatokkal történő számbavétel előnyei és korlátai	10
2.2. Hatásmérési módszerek	6	2. FELMÉRÉSEK, MINTAVÉTEL	11
		2.1. Fogyasztói felmérések	11
		2.2. Termelői/forgalmazói felmérések	16
		2.3. A felmérések előnyei, korlátai	21
		2.4. Mintavétel	22
		2.5. A termékmintavétel előnyei, korlátai	23
		3. KÖZGAZDASÁGI MODELLSZÁMÍTÁSOK	23
		3.1. Iparági modellek	23
		3.2. Az iparági modellszámítások előnyei, korlátai	27
		3.3. Makrogazdasági modellek	28
		3.4. A makrogazdasági modellek előnyei, korlátai	33
		FELHASZNÁLT IRODALOM	34

Összefoglalás

A szellemi tulajdon-védelem terén hatáskörrel rendelkező állami szervek és iparági érdekképviselők részvételével létrehozott *Hamisítás Elleni Nemzeti Testület* koordinációjával készült el a hamisítás és a kalóztevékenység mérésének nemzetközi módszertanát és főbb eredményeit bemutató, összefoglaló jelen tanulmány.¹ Az elemzés nemzetközi vizsgálatok, felmérések² segítségével áttekinti a hamisítás és kalózkodás számbavételére alkalmazott becslési eljárásokat (*best practice*), bemutatja ezeket a becslési technikákat, rámutat az eljárások főbb előnyeire és korlátaira, továbbá közlésezi az érdeklődésre számot tartó eredményeket is. A hamisítás mérésére szolgáló becslési eljárások „dzsungelében” való eligazodást segíti az 1. fejezetben található táblázatos áttekintés a mérési technikákról. A tanulmány hasznos hozzájárulást jelent a *Hamisítás Elleni Nemzeti Stratégia*³ teljesítéséhez, amely feladatként jelölte meg a hamisítás és a kalóztevékenység hazai gazdasági súlyának és hatásmechanizmusának mérésére vonatkozó módszertan kidolgozását.

A hamisítás és a kalóztevékenység rejtett, illegális voltára, valamint a magas fokú látenciára való tekintettel *nem léteznek megbízható, konzisztens adatok a hamisítás és a kalóztevékenység volumenére, gazdasági-társadalmi hatásaira vonatkozóan*. A hivatalos, hatósági statisztikai adatok köre korlátozott, a hamisítás *számbavétele döntően nem a hagyományos statisztikai számbavételi módszerekkel és eszközökkel* történik, továbbá a számszerű információk rendszerint nem statisztikai hivataloktól, hanem elsősorban közvélemény- és piackutató cégektől, kutatóintézetektől, szakmai szervezetektől származnak, így az *adatok általában csak közelítő jellegű, becsült értékek*.

A jelenség mérésére szolgáló statisztikai becslési eljárások fogyatékoságai, az adatok alacsony megbízhatósága ellenére sem mondhatunk azonban le a hamisítás és a kalóztevékenység számbavételéről, mert a hamisítás elleni hatékony fellépéshez szükség van a hamisítás és a kalóztevékenység nagyságára, összetételére, társadalmi-gazdasági hatásaira vonatkozó számszerű információkra.

1. Jelen tanulmány előzményeként a HENT megbízásából 2009 szeptemberére a KOPINT-TÁRKI Konjunktúrakutató Intézet elemző tanulmányt készített a hamisítás gazdaságstatisztikai hátteréről, mérési módszereiről az Egyesült Királyság és Franciaország ez irányú tapasztalatainak a feldolgozásával. A tanulmány a kiválasztott két országra vonatkozóan hasznos információkat tartalmazott [KOPINT (2009)].

2. A nemzetközi szakirodalom feldolgozásához a Központi Statisztikai Hivatal képviseletében *Nádudvari Zoltán* statisztikus szakértő nyújtott értékes szakmai hozzájárulást.

3. A 2008-2010. évekre vonatkozó Hamisítás Elleni Nemzeti Stratégiához kapcsolódó intézkedési tervről szóló 2140/2008. (X. 15.) Korm. határozat 10. pontja feladatként jelölte ki a Központi Statisztikai Hivatal és a Magyar Szabadalmi Hivatal elnöke számára, hogy kutatóintézetek bevonásával módszertani ajánlást dolgozzon ki a hamisítás hazai gazdasági hatásmechanizmusának és súlyának, illetve az okozott károk (veszteség) becsült értékének (beárzása) meghatározásához.

A nemzetközi gyakorlat szerint a hamisítás és a kalóztevékenység statisztikai módszerekkel történő mérésére eddig *nem alakult ki széles körben elfogadott és alkalmazott, egységes metodológia, illetve indikátorrendszer*, mint például a kreatív (szerzői jogi) ágazatok esetében a Szellemi Tulajdon Világszervezete által ajánlott módszertan. A számbavétel általában *különböző mérési módszerek, becslési technikák alkalmazásával* történik. A hamisítás mérése terén biztató előrehaladást jelenthet a Hamisítással és Kalózkodással foglalkozó Európai Megfigyelőközpont (*European Observatory on Counterfeiting and Piracy*) létrehozása 2009-ben, amelynek deklarált feladatai közé tartozik a közös metodológia kidolgozása a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogsértésekre vonatkozó adatgyűjtés és -elemzés, jelentéskészítés területén, továbbá hatáselemzések készítése, valamint a „*best practices*” összegyűjtése.

A nemzetközi gyakorlatban a hamisítás számbavételére irányuló munkálatok egyrészt a hamisítási és a kalóztevékenység *volumenének* (nagyságának, kiterjedésének, piaci részarányának) a számszerűsítését, másrészt a *gazdasági-társadalmi hatások* számbavételét célozzák. A hamisítás és a kalóztevékenység mérése történhet *1. hivatalos jogérvényesítési statisztikai adatok alapján; 2. felmérések, mintavételek segítségével; 3. közgazdasági modellszámítások alkalmazásával*.

1. Jogérvényesítési statisztikák (*enforcement information*)

A hamisítás és a kalóztevékenység jellemzésére szolgáló adatok közül csak az ún. *jogérvényesítési adatok*, így a *kriminálstatisztikai és az árfelügyeleti adatok* származnak *hivatalos hatósági statisztikai adatforrásokból*. Ezek az információk a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének feladatkeretét ellátó állami szerveknél (bíróóság, ügyészség, rendőrség, vámórság, esetleg kereskedelmi felügyelőség) képződnek. A jogérvényesítési statisztikai adatok felhasználásával történő mérés legfontosabb előnye éppen az adatforrás jellegéből, hatósági mivoltából fakad, mivel ezeknek az adatoknak a megbízhatósága magas. Hátrányt jelent viszont, hogy az igazságszolgáltatási rendszer országok közötti eltérései következtében az eltérő adattartalom és -szerkezet miatt a nemzetközi összehasonlítás lehetősége korlátozott. A legfontosabb korlátot az jelenti, hogy a jogérvényesítési adatok nem szolgáltatnak elegendő információt az illegális tevékenység teljes volumenére vonatkozóan, csak a „jéghegy csúcsát” mutatják. További korlátot jelent, hogy az árfelügyeleti adatok, a peres eljárások száma sok egyéb, külső tényezőtől is függ. A jogérvényesítési statisztikákból kiindulva a hamisítás teljes terjedelmére vonatkozóan végzett extrapoláció a szakirodalom által nem javasolt becslési technika.

A *bűnügyi statisztikai adatok* a szellemi tulajdon-jogok megsértésével kapcsolatos nyomozóhatósági tevékenység és a büntetőeljárások számosságára, struktúrájára, időbeli változásának bemutatására



alkalmasak a különböző törvényi tényállásoknak megfelelő bontásban. A nemzetközi gyakorlatban például az Egyesült Királyságban publikálnak rendszeresen ilyen jellegű jogérvényesítési adatokat. A hamisítás volumenének jellemzésére leggyakrabban használt, hivatalos adatok a *vámáru-lefoglalási statisztikák*. A nemzeti vámhatóságok és a szupranacionális vámügyi szervezetek folyamatosan gyűjtik, illetve közzéteszik a vámhatárokon elkobzott hamisított és kalóztermékek lefoglalási adatait. Az adatgyűjtés általában kiterjed a lefoglalások értékére, esetszámára, volumenére, a jogsértés fajtájára, az áru származási országára, a szállítás módjára. Az *OECD* által a hamisítás gazdasági hatásairól készített nagyszabású kutatásban a vámáru-lefoglalási statisztikák képezték a nemzetközi gazdasági modellszámítás inputadatait.

2. Kérdőíves felmérések, mintavételi eljárások (sample-based surveys, sampling)

A nemzetközi gyakorlatban kiterjedten alkalmazzák a hamisítás és a kalóztevékenység jelenségének jellemzésére a reprezentatív mintasokaságra kiterjedő kérdőíves felméréseket, valamint – meghatározott ágazatokban – a termékmintavételen alapuló vizsgálatokat.

A fogyasztók, termelők vagy forgalmazók megkérdezésén alapuló felmérések fontos előnyét jelenti, hogy ezek módot adnak mind kvantitatív, mind kvalitatív jellegű információk gyűjtésére, továbbá a legfrissebb tendenciákról szolgáltatnak originális információt. Alapvetően statikus jellegűek viszont, így az időbeli változások megragadására kevésbé használhatók, de a kontrollváltozók (pl. nem, kor, jövedelem, földrajzi régió) szerinti elemzés alkalmas a helyzetkép differenciált árnyalására. A felmérési eredmények megbízhatósága ugyanakkor viszonylag alacsony, mivel egyebek mellett a megkérdezettek ismeretszintje, tudatossága különböző, körükben gyakori a valóság megszépítésére irányuló törekvés, válaszaikra a szubjektivitás nyomja rá bélyegét. A mérési technika elterjedtségét egyebek mellett az magyarázza, hogy a gazdasági modellszámítások hiányzó inputadatait gyakran egészítik ki kérdőíves felmérések eredményeivel. Szinte valamennyi publikált makrogazdasági modellszámítás felhasznált fogyasztói, illetve termelői megkérdezéseket (is) a hamisítás piaci arányaira vonatkozó adatok meghatározásához.

A *fogyasztói felmérések (consumer surveys)* a lakosság összetételét leképező *reprezentatív mintasokaságra* terjednek ki. A vizsgálatok keretében általában *több ezer* fogyasztó megkérdezésére kerül sor *sztenderd piackutatási technikák* alkalmazásával. Ez a mérési technika alkalmas eszköz a hamisított termékekkel kapcsolatos fogyasztói attitűdök, a vásárlói magatartás, motívumok, a vásárlási gyakoriság, a legfontosabb beszerzési csatornák feltárására. A nemzetközi gyakorlati példák (pl. az *Ernst & Young*, az *IPTOC*, a *CEBR* felmérései) értékes

módszertani hozzájárulást jelentenek a hazai fogyasztói, valamint termelői megkérdezések előkészítői számára a *mintasokaság nagysága*, a hamisításról feltett *kérdések köre*, továbbá a *kérdésfeltevés konkrét módja*, valamint újszerű megközelítések (pl. *társadalmi attitűd*) bekapcsolása szempontjából. Hasznosítható módszertani megfontolás tárgya lehet a kvantitatív megkérdezési technikával (kérdőív) nyert válaszok kiegészítése és árnyalása a kvalitatív, fókuszcsoportos beszélgetések alapján nyert információkkal.

A *termelői, illetve forgalmazói felmérésekben (producer/distributor surveys)* az originális termékek gyártói, forgalmazói adnak becslést a hamisított és a kalóztermékek releváns piaci részarányairól, gazdasági hatásairól (pl. az eredeti márkacikkek gyártóinál tapasztalt forgalomcsökkenésről, a kereskedelmi bevételek kieséséről, a beruházás-visszaesésről, a költségnövekedésről, a védjegyérték-csökkenésről stb.). Ezek a felmérések segítséget nyújthatnak a hamisítás elleni intézkedések, valamint akciótervek kidolgozásában is. A nemzetközi vizsgálatok közül kiemelésre méltó a *PriceWaterhouseCoopers, a Technopolis, a BASCAP, a Német Szövetségi Gazdasági és Technológiai Minisztérium, a Svájci Szövetségi Szellemi Tulajdon-védelmi Intézet, a Japán Szabadalmi Hivatal* felmérése, továbbá az *Eurobarometer*-felmérés.

A hamisított és a kalóztermékek piaci részarány-mérésének egyik viszonylag megbízható, direkt mérési technikája a mintavétel (*sampling*), amelynek során a kereskedelmi eladóhelyeken értékesítésre szánt árukból próbavásárlásokkal (*mystery shopping*) vagy egyéb eljárással vett, illetve vásárolt termékminták eredeti mivoltát – szükség esetén szakértők bevonásával – vizsgálják, valamint megállapítják az áruk eredetiségét, továbbá a hamis áruk arányát. A mintavétel útján történő mérés legnagyobb korlátját az jelenti, hogy a hamisított termékek, kalózáruk számbavételének ez az egyik legköltségesebb és legidőigényesebb becslési módszere.

3. Modellszámítások (economic modelling)

A hamisításra vonatkozó becslések készítése gyakran közvetett módon, közgazdasági modellek felállításával, illetve modellszámításokkal történik, amely irányulhat egy-egy iparág (termékcsoport) vagy a teljes nemzetgazdaság vizsgálatára.

Az *iparági modellek* a hamisított és kalóztermékek volumenét, gazdasági hatásait egy adott ágazatban, annak sajátosságaira épülő számítási eljárás segítségével határozzák meg. Három iparág – a zene-, a film-, a szoftveripar – egyedülálló aktivitást mutat a hamisításra és a kalóztevékenységre vonatkozó iparági információk összegyűjtésében, illetve modellszámításokat is magában foglaló becslések rendszeres készítésében. E tekintetben ki kell emelni a *Business Software Alliance*

(BSA), az International Federation of the Phonographic Industries (IFPI), a Motion Picture Association (MPA) becslési eljárásait, valamint a brit filmpiacra vonatkozó IPSOS-vizsgálatot.

Az iparági szakmai szervezetek, nemzetközi iparági szövetségek modellszámításainak hatákszámításával kapcsolatban számos aggályt fogalmaz meg a szakirodalom (pl. lobbierdek, felülbecslés, a transzparencia hiányossága, adatforrás, egyszerűsítő feltételezések, számítási algoritmus), de ezeket a korlátokat szem előtt tartva az iparági modellszámítások hasznos információs forrásként szolgálnak a hamisításról és a kalóztevékenységről.

A hamisítás és a kalóztevékenység világgazdasági arányaira, továbbá nemzetközi gazdasági hatásaira vonatkozóan a szakmai körökben, a sajtóban leggyakrabban idézett globális mutatószámok szinte minden esetben makrogazdasági modellszámításokból (*macro-economic modelling*) származó adatok. A hamisítás témájában számos úttörő jellegű ökonometriai modellszámítás köthető a londoni székhelyű Centre for Economic and Business Research (CEBR)

gazdaságkutató intézet nevéhez (pl. az Egyesült Királyságra és az Európai Unióra vonatkozó számítások). A CEBR többek között szám-
szerűsítette a hamisítás jövedelem- és profitcsökkentő hatását, a GDP-re, foglalkoztatásra gyakorolt hatását. A nemzetközi szervezetek közül az OECD dolgozott ki egy kereskedelmi megközelítésű (*trade approach*) modellszámítási eljárást a hamisítás gazdasági hatásainak becslésére, továbbá egy-egy nemzetgazdaságra vonatkozóan is (pl. Ausztrália, Egyesült Arab Emírátsok, Egyesült Királyság) készültek makrogazdasági hatásvizsgálati modellszámítások.

Nemzetközileg elfogadott, *egységes mérési módszertan híján* a hamisítás és a kalóztevékenység számbavétele *különböző mérési eljárások kombinált alkalmazásával* történik. A nemzetközi gyakorlatban elterjedten alkalmazott becslési módszerek hazai adaptációjához nyújthat hasznos segítséget a hamisítás és a kalóztevékenység méréséről készített jelen tanulmány. A módszertani kitekintés a becslések eredményeit is ismerteti, amelyek érdekes adalékul szolgálnak a hamisítás és a kalóztevékenység piaci arányairól, illetve gazdasági hatásairól.

I. A hamisítás és a kalóztevékenység mérése

1. A HAMISÍTÁS MÉRÉSÉNEK SAJÁTÓSÁGAI

Az elmúlt két évtizedben a globalizált világgazdaságban a nemzetközi kereskedelem gyors ütemű növekedésével és az új technológiák, különösen az internet térhódításával a hamisítás és a kalóztevékenység⁴ soha nem látott méreteket öltött, és rendkívüli dinamizmussal bővült. A jelenséggel szembeni hatékony fellépés és intézkedéshozatal megköveteli a hamisítás és a kalóztevékenység nagyságára, szerkezetére, hátterére, gazdasági-társadalmi hatásaira vonatkozó információkat, statisztikai adatokat. Ezzel magyarázható, hogy az

elmúlt években a nemzetközi szakmai közvélemény növekvő figyelme övezte a hamisítás és a kalóztevékenység területét: a korábbiakhoz képest megsokszorozódtak a témában készült és publikált felmérések, modellszámítások, valamint leíró jellegű munkák. Számos friss fogyasztói és termelői felmérés, elemző tanulmány, számítás jelent meg a közelmúltban is a hamisítással, annak hatásaival kapcsolatban, amelyek nemcsak naprakész adatokat szolgáltatnak a hamisításról, hanem általában valamilyen újabb információval is gazdagították a rendkívül szerteágazó elemzési metodikát.

A hamisítás és a kalóztevékenység rejtett, illegális voltára, gyakran kriminális jellegére való tekintettel *nincsenek megbízható, konzisztens statisztikai adatok a hamisítás volumenére, hatásaira vonatkozóan*. A kvantitatív módon is jellemezni kívánt jelenségek a hagyományos statisztikai számbavételi módszerekkel és eszközökkel történő mérése ugyanis nem lehetséges. Ezzel összefüggésben a hamisításra vonatkozó számszerű információk nem a statisztikai hivataloktól, hanem általában közvélemény- és piackutató cégektől, közgazdasági kutatóintézetektől, szakmai érdek-képviselői szervezetektől, valamint civil szervezetektől

4. Jelen beszámolóban a „hamisítás”, a „hamisítás és a kalóztevékenység” fogalmakat a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület létrehozását megalapozó előterjesztésben foglaltak szerinti értelemben használjuk: „hamisítás’ alatt egy kiterjesztett értelmű fogalmat kell érteni, amely magában foglalja a szellemi tulajdonjogok megsértésének valamennyi formáját, függetlenül attól, hogy a védelem, illetve az oltalom melyik formájáról, illetve, hogy polgári jogi vagy büntetőjogi jogsértésről van-e szó” [Jókúti András–Kiss Marietta–Penyigey Krisztina (2007), 125. o.]. A HENT Éves jelentés 2009 szerint „hamisítás’-on a szellemi tulajdonjogok megsértésének valamennyi formáját érteni kell, függetlenül attól, hogy a szerzői jogi védelem, illetve az iparjogvédelmi oltalom melyik formájáról, illetve, hogy polgári jogi vagy büntetőjogi jogsértésről van-e szó” [HENT, Éves jelentés 2009 (2010), 4. o.].

A HAMISÍTÁS ÉS KALÓZTEVÉKENYSÉG HATÁSAI

Hatásterület	Fontos hatások megnevezése
A jogosultakra gyakorolt hatások	
Értékesítés volumene	A jogsértő termékek miatt csökken a jogtisztá termékek értékesítésének volumene. (A hamisított termékek elvonják a fizetőképes keresletet a jogtisztá termékek elől a piacon.)
Árak	Az alacsonyabb árak a másodlagos piacon és/vagy a hasonló termékek növekvő termelése árcsökkenésre irányuló nyomást okoz az elsődleges piacon.
Költségek	Ahamisítás és a kalóztevékenység felderítése, a tudatosságnövelő kampányok, a jogi eljárások, a kalózellenes csomagolás és elosztás megnöveli a jogosultak költségeit.
Márka és márkaérték	Az elsődleges piacon a hamisítás negatív hatást gyakorolhat a márkára, mivel a hamisított termék minősége általában átlagon aluli; a márka felhígítása csökkentheti a márka kelendőségét.
Cégszintű innováció	A gyenge szellemi tulajdon-védelem negatív hatást gyakorolhat a K+F befektetésekre.
A fogyasztóra gyakorolt hatások	
Minőség	A hamisítás és a kalózkodás tárgyát képező termékek gyakran gyenge, átlagon aluli minőségűek.
Árak	A hamisítás és a kalózkodás tárgyát képező termékek ára a másodlagos piacon általában az eredeti cikkek áránál alacsonyabb.
Egészség, biztonság	A hamisított termékek gyakran gyenge minőségűek, és ez bizonyos termék kategóriák (pl. gyógyszerek, élelmiszerek) esetében komoly egészségügyi kockázatot jelenthet.

Hatásterület	Fontos hatások megnevezése
Kormányzatra gyakorolt hatások	
Bevételek	A legtöbb esetben a hamisítás és a kalóztevékenység rejtett, valamint tilalmas volta miatt adóbevétel-kiesést is okoz, ami miatt csökkenhet az állami pénzügyi erőforrások nagysága.
Társadalmi-gazdasági hatások	
Növekedés és kereskedelem	A vállalati innováció alacsonyabb szintje a gazdasági növekedés lassulását idézheti elő, aminek következtében csökken a jólét. A szellemi tulajdon-jogok megsértésének összesített hatása a növekedésre és a kereskedelemre bizonytalan.
Foglalkoztatottság	A hamisítás és a kalózkodás eredménye lehet a foglalkoztatottság eltolódása a szellemi tulajdon-jog jogosultja által fenntartott munkahelyekről más, feltehetően bizonytalanabb munkahelyekre.
Bűnözés	A hamisítás és a kalózkodás magas jövedelmezőségi szintje, valamint e tevékenységek szervezett bűnözéssel való erős összefonódása előmozdítja a bűnözést és a korrupciót.
Fejlődő gazdaságok	A fejlett országok jogosultjai szellemi tulajdon-jogának megsértése elősegítheti ugyan a gazdasági aktivitást és fejlődést, de az ebből adódó előnyöket ellensúlyozza a közvetlen külföldi befektetések alacsonyabb volumene, a külföldi technológiatranszfer mérséklődése és a kereskedelmi partnerekkel való konfliktusok növekedése.

Forrás: OECD (2008), 134. o.

származnak. A közzétett számszerű adatok pedig általában csak közelítő jellegű, becslött értékek.

A hamisítással és a kalóztevékenységgel kapcsolatban rendelkezésre álló, hivatalos forrásból származó statisztikai adatok köre igen szűk, a becslésekhez sok esetben ráfordításigényes, több ezer fogyasztó, valamint nagyszámú gazdálkodó szervezet megkérdezésére kiterjedő felméréseket és/vagy szintén költséges közgazdasági modellszámításokat alkalmaznak. Ezzel is magyarázható, hogy a hamisításra vonatkozóan csak ritkán állnak rendelkezésre rendszeresen frissített, országos adatok, illetve többéves idősorok.

A hamisítás volumenének statisztikai módszerekkel történő meghatározására nem alakult ki nemzetközileg elfogadott, széles körben alkalmazott, egységes metodológia, mint például a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) által az ún. kreatív ágazatok (szerzői jogi ágazatok) gazdasági hozzájárulásának vizsgálatára kidolgozott módszertan [WIPO (2003)]. A hamisítás és a kalózkodás mérésének fejlesztése szempontjából bizakodásra ad okot a Hamisítással és Kalózkodással foglalkozó Európai Megfigyelőközpont (European

Observatory on Counterfeiting and Piracy) létrehozása⁵ 2009 szeptemberében, amelynek deklarált feladata – többek között – közös metodológia kidolgozása a szellemi tulajdon-jogokat érintő jogsértésekre vonatkozó adatgyűjtés, adatelemzés és jelentéskészítés területén, valamint részletes hatáselemzések készítése, továbbá a „best practice” összegyűjtése.

A nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy az alkalmazott közelítő eljárások, becslések megbízhatósága gyenge, az adatok pontatlanok. A hamisítás mérésével foglalkozó publikációk alapján a különböző

5. Az Európai Közösségek Bizottsága 2009. szeptember 11-én terjesztette az Európai Parlament, a Tanács, valamint az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság elé a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének megerősítéséről szóló közleményét (13286/09), amelyben – összhangban a hamisítás és a szerzői jogi kalózkodás elleni küzdelemre irányuló átfogó európai tervről szóló, 2008. szeptember 25-én elfogadott tanácsi állásfoglalással – több, a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének javítását szolgáló, a jogi szabályozáson túlmutató intézkedésre tett javaslatot. A közlemény kiemeli a köz- és a magánszektor közötti partnerség megszilárdításának jelentőségét, amelynek közösségi szintű koordinátoraként a Bizottság létrehozta a Hamisítással és Kalózkodással foglalkozó Európai Megfigyelőközpontot (European Observatory on Counterfeiting and Piracy). HENT (2010), 8. o.

becslési eljárások közül nem lehet – valamilyen fontos ismérv (pl. megbízhatóság) alapján – egyetlen olyan mérési technikát sem kiemelni, amelynek egységes alkalmazása ajánlásként javasolható lenne. Általánosan elfogadott, *egységes mérési módszertan, illetve megbízható becslési eljárás híján* a hamisítás és kalóztevékenység volumenének és hatásainak számbavétele *különböző mérési módszerek alkalmazásával* történik. A külföldi gyakorlati alkalmazás során a különböző mérési technikákkal készített becsléseket kombinálják, esetleg szembeállítják egymással [OECD (2005), 8. o.]. A többféle becslési eljárással való közelítés módszere iránymutató lehet a hazai mérések során is.

A mérési eljárások említett fogyatékosai és a kevésbé megbízható becslési eredmények ellenére *sem mondhatunk le a hamisítás számbavételéről*, mivel volumene az átlagos gazdasági növekedést felülmúló dinamikával növekszik, és a hamisítás elleni hatékony fellépéshez nélkülözhetetlenek a jelenség nagyságára, összetételére, hatásaira vonatkozó számszerű információk. Ehhez nyújt hasznos segítséget a HENT koordinációjával készített összefoglaló munka, amely áttekintést ad a nemzetközi gyakorlatban a hamisítás mérésére alkalmazott becslési eljárásokról, bemutatja ezek főbb lépéseit, előnyeit, hátrányait, valamint hasznosítható elemeit.⁶

2. A HAMISÍTÁS MÉRÉSÉNEK MÓDSZEREI

A hamisítás és a kalóztevékenység mérése során egyik oldalról a hamisított áruk és a kalóztermékek *volumenének*⁷ (nagyságának, terjedelmének, piaci részarányának) a kvantifikálására kerül sor, másik oldalról a hamisítás és a kalóztevékenység *gazdasági-társadalmi hatásait* számszerűsítő becslések készülnek.

2.1. VOLUMENMÉRÉSI MÓDSZEREK

A hamisítás és a kalóztevékenység volumenének, a hamis áruk piaci részarányának a meghatározására szolgáló mérési módszerek három fajtája különböztethető meg a szakirodalom szerint [OECD (2005), Olsen (2005), OECD (2008), Bosworth (2006), CEBR (2002)]. Ezek a következők:

- jogérvényesítési statisztikák;
- felmérések és mintavételek;
- közgazdasági modellszámítások.

2.2. HATÁSMÉRÉSI MÓDSZEREK

A hamisítás és a kalóztevékenység különféle káros társadalmi, gazdasági, egészségügyi, biztonságpolitikai hatással, veszéllyel jár. A főbb hatásokat táblázatban foglaltuk össze a szakirodalom felhasználásával az 5. oldalon.

A hamisítás *negatív hatásai* közül a vállalati és makrogazdasági szinten jelentkező fontosabb hatások kvantifikálására készültek becslések, így többek között megkísérelték az eredeti termék gyártóinál jelentkező kereskedelmi veszteség, árbevétel- és profit-kiesés, illetve GDP-kiesés, létszámveszteség, adóbevétel-kiesés nagyságának a számszerűsítését. A szakirodalom szerint [Olsen-féle OECD (2005), Olsen (2005), OECD (2008), CEBR (2002)] a gyakorlatban döntően két módszert használnak a hamisítás gazdasági hatásainak a számbavételére, amelyek a következők:

- felmérések (termelői/forgalmazói);
- közgazdasági modellszámítások.

A mérési eredmények alacsony megbízhatóságát még az is csökkentheti, hogy a hamisítás gazdasági hatásainak a felmérésére szolgáló becslési eljárásokhoz használt *inputadatok* nemritkán az előzőekben ismertetett volumenmérési módszerekkel készített becslésekből származnak („kétszeres becslés”). Például a hamisítás makrogazdasági hatásait szimuláló modell a becsült kalózrátával számol tovább.

A hamisítás esetében a volumenmérésre és a hatásmérésre használt becslési eljárások (technikák) azonosak. Ebből kiindulva jelen elemzés is együtt tárgyalja a hamisítás volumenének és gazdasági hatásainak mérésére szolgáló módszertani eszköztárt.

A hamisítás és a kalóztevékenység mérésére alkalmazott módszertani eszközökről egyrészt a mérés tárgya (*volumen-, illetve hatásmérés*), másrészt a mérési módszer jellege (*direkt, illetve indirekt eljárások*) szerinti bontásban adunk áttekintést két összefoglaló táblázat segítségével a 7. oldalon.

6. A nemzetközi mérési módszertani szakirodalom feldolgozásában *Nádudvari Zoltán* statisztikus szakértő működött aktívan közre.

7. A volumen fogalmát tágan értelmezzük, értve alatta a hamisított és kalóztermékek mennyiségét, terjedelmét, (piaci) részarányát, gazdasági súlyát.

A HAMISÍTÁS ÉS A KALÓZTEVÉKENYSÉG VOLUMENÉNEK ÉS HATÁSÁNAK MÉRÉSÉRE ALKALMAZOTT ESZKÖZÖK

I. HAMISÍTÁS ÉS A KALÓZTEVÉKENYSÉG VOLUMENÉNEK MÉRÉSI ESZKÖZEI

(magnitude, scope)

1. Jogérvényesítésre vonatkozó hivatalos statisztikai adatok (enforcement information)

- 1.1. Igazságügyi eljárásra vonatkozó
adatok (litigation statistics)
- 1.2. Hamisított áruk lefoglalására vonat-
kozó adatok (seizure statistics)

2. Felmérések, mintavételek (surveys, sampling)

- 2.1. Fogyasztói megkérdezésen alapuló
felméresek (consumer surveys)
- 2.2. Termelők/szolgáltatók megkérdezé-
sén alapuló felméresek (producer
surveys)
- 2.3. Forgalmazók megkérdezésén alapuló
felméresek (distributor surveys)
- 2.4. Mintavételi eljárások (sampling)

3. Közgazdasági modellszámítások (economic modelling)

- 3.1. Iparági modellszámítások
- 4.1. Makrogazdasági (ökonometriai)

II. A HAMISÍTÁS ÉS A KALÓZTEVÉKENYSÉG (GAZDASÁGI) HATÁSAINAK MÉRÉSI ESZKÖZEI

(impact, effect)

1. Felmérések (surveys)

- 1.1. Termelők megkérdezésén alapuló
felméresek (producer surveys)
- 1.2. Kereskedők, forgalmazók meg-
kérdezésén alapuló felméresek
(distributor surveys)

2. Közgazdasági modellszámítások (economic modelling)

- 2.1. Ágazati modellszámítások
- 2.2. Makrogazdasági modellszámítások

I. DIREKT ÉS INDIREKT VOLUMENMÉRÉSI MÓDSZEREK

DIREKT MÓDSZEREK

- Jogérvényesítési statisztikák
- Fogyasztói felméresek
- Termelői felméresek
- Mintavételek

INDIREKT MÓDSZEREK

INPUT: direkt módszerekkel végzett mérések eredményei

- Modellek

II. DIREKT ÉS INDIREKT HATÁSMÉRÉSI MÓDSZEREK

DIREKT MÓDSZEREK

- Vállalati hatás
- értékesítési árbevétel
- profitabilitás

- Állami költségvetési hatás
- adóbevétel-kiesés
- vámbevétel-kiesés

- Fogyasztói hatás
- gazdasági
- egészségügyi
- biztonsági

INDIREKT MÓDSZEREK

- Makrogazdasági modellek
- beruházások csökkenése
- fogyasztás változása

- Kapcsolódó változók elemzése
- gazdasági növekedés
- nemzetközi kereskedelem és be-
ruházások
- innováció

Forrás: OECD (2005), OECD (2008) felhasználásával

Forrás: Olsen (2005), OECD (2005) felhasználásával

II. Mérési módszerek a nemzetközi gyakorlatban

1. JOGÉRVÉNYESÍTÉSI ADATOK

A hamisítás és a kalóztevékenység jellemzésére szolgáló adatok közül a legmegbízhatóbbak a jogérvényesítési adatok, mivel *hivatalos hatósági statisztikai adatforrásból* származnak. A szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének feladatkeretét ellátó állami szerveknél, így például az ügyészségnél, a rendőrségnél, a vámhatóságoknál (kereskedelmi felügyelőségnél), valamint a bíróságokon olyan hivatalos statisztikai információk képződnek, amelyek alkalmasak a hamisítás és a kalóztevékenység látható szegmensének a jellemzésére, illetve kiindulópontként szolgálhatnak a hamisítás és a kalóztevékenység nagyságára (volumenére) vonatkozó becslések készítéséhez. A jogérvényesítési adatok közül a kárértékre, valamint a lefoglalások értékére vonatkozó adatok alapján elvileg becslés készíthető a hamisítással okozott kár megközelítőleges nagyságára.

A hamisítás és a kalóztevékenység vizsgálata során a jogérvényesítési adatok két fajtáját használják általában az elemzők, amelyek a következők:

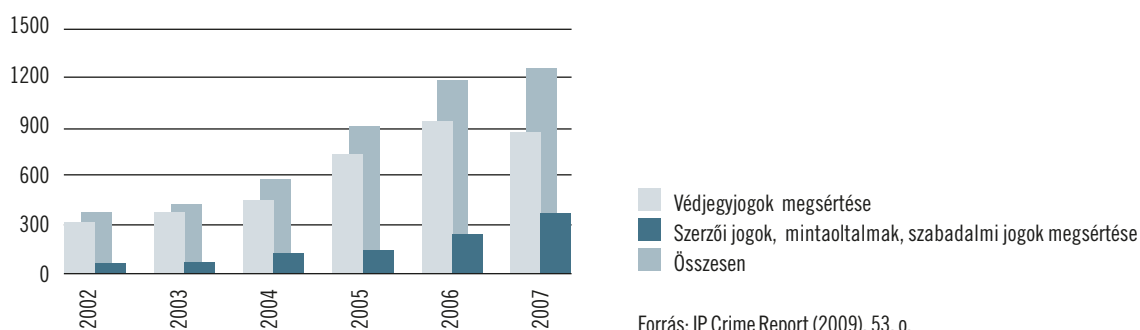
- igazságügyi statisztikai adatok,
- árulefoglalási adatok.

1.1. IGAZSÁGÜGYI STATISZTIKAI ADATOK

A szellemi tulajdon-jogok megsértésére vonatkozó igazságszolgáltatási statisztikai adatok információt nyújtanak többek között a jogsértő cselekményekkel kapcsolatos nyomozóhatósági eljárások és büntetőeljárások számáról, jellemzőiről, struktúrájáról, időbeli változásáról, az elkövetők számáról, összetételéről a különböző törvényi

SZELLEMITULAJDON-JOGOK MEGSÉRTÉSÉNEK VÁDJÁVAL ELÍTÉLTEK SZÁMA AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁGBAN

Év	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Védjegyjogok megsértése	331	404	493	748	932	893
Szerzői jogok, mintaoltalmak, szabadalmi jogok megsértése	71	85	98	160	243	367
Összesen	402	489	591	908	1175	1260



Forrás: IP Crime Report (2009), 53. o.

II. MÉRÉSI MÓDSZEREK A NEMZETKÖZI GYAKORLATBAN

tényállásoknak megfelelő bontásban. A szellemi tulajdon-jogok megsértésére vonatkozó fontosabb igazságügyi statisztikai adatok a következőkre terjedhetnek ki: a nyomozóhatóságok által felderített jogsértések száma, a különböző jogsértő cselekmények száma, a kezdeményezett nyomozások száma, a vádemelések száma, a büntetőeljárások száma, a bírósághoz benyújtott keresetek száma, a bírósági perek száma, az ítéletek száma, az elkövetők létszáma, összetétele stb.

IP CRIME GROUP

Az Egyesült Királyság Szellemi tulajdon-védelmi Hivatala (*UK Intellectual Property Office*) által 2004-ben létrehozott *Szellemi tulajdon-védelmi Bűnügyi Csoport (IP Crime Group)* 2008–2009-re vonatkozó bűnügyi jelentése, az *IP Crime Report* a 2002–2007 közötti időszakra közöl bírósági ügyforgalmi adatokat a hatályos brit védjegy-törvény, valamint a szerzői jogi, a dizájn- és szabadalmi

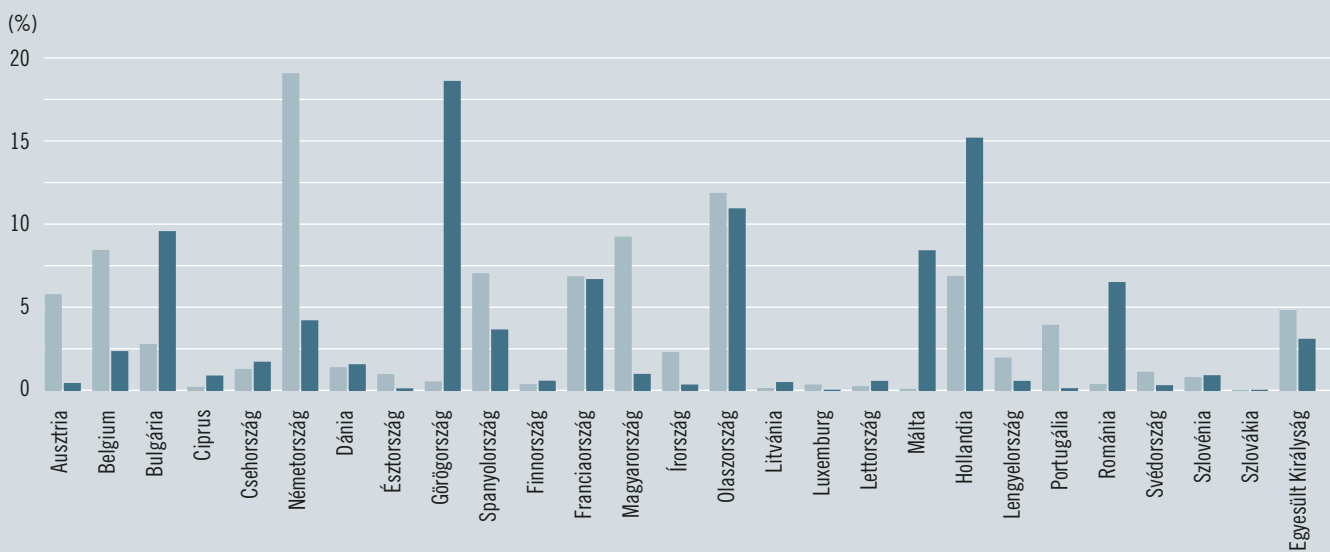
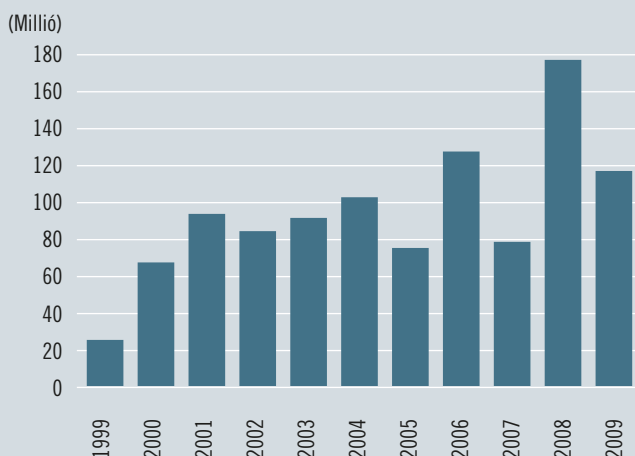
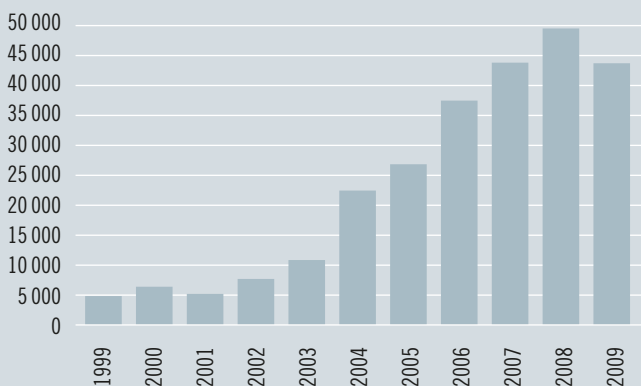
törvény megsértésével kapcsolatban [*IP Crime Group* (2009), 53–54. o.]. Ezek az adatok a következők: az ítéletek száma, az elítéltek száma, a szabadságvesztésre és pénzbüntetésre ítélték száma, az azonnali őrizetbe vétel elrendelésének gyakorisága.

1.2. ÁRUFELFOGLALÁSOKRA VONATKOZÓ ADATOK (SEIZURE STATISTICS)

A vámügyi statisztika gyűjti a szellemi tulajdon-jogok megsértésének vétsége miatt a vámszervek által lefoglalt árukra vonatkozó adatokat, amelyek információt szolgáltatnak a lefoglalt áruk mennyiségéről, a lefoglalások esetszámáról, a lefoglalt áruk fajtájáról, a lefoglalások értékéről, a lefoglalt áruk származási országáról, a szállítás módjáról stb.

A nemzeti vámhatóságok és a szupranacionális vámügyi szervezetek, így az Európai Unió illetékes főigazgatósága, a *DG TAXUD*, valamint a Vám Világszervezet, a *World Customs Organization* folyamatosan

VÁMÁRU-LEFOGLALÁSOK AZ EURÓPAI UNIÓBAN (ESETEK, ÁRUCIKKEK, MEGOSZLÁS, 2009)



Forrás: European Commission Taxation and Customs Union (2010), 9., 12. o.

gyűjtik a vámhatóságok által elkobzott hamisított és kalóztermékek lefoglalási adatait [OECD (2005), 10. o., OECD (2008), 98. o., CEBR (2002), 140–219. o.]. Az egységes adatgyűjtés kiterjed a lefoglalt áru volumenére, a lefoglalások értékére, esetszámára, helyére, a szellemi tulajdoni jogsértés fajtájára, a lefoglalt áru származási országára, szállításának módjára. A vámhatóságok a szellemi tulajdon-jogok jogosultjai vagy harmadik fél kérelmére az importárukból vett mintavétel segítségével is végeznek áruellenőrzést.

EURÓPAI UNIÓ

Az Európai Bizottság *Adóügyi és Vámuniós Főigazgatósága* (DG TAXUD) évente tesz közzé összesített jelentést a 27 tagország nemzeti vámhatósági adatait feldolgozva a szellemi tulajdon-jogok megsértésével kapcsolatos árulefoglalásokról [European Commission Taxation and Customs Union (2007), (2008), (2009)]. A jelentés az Európai Unió egészére vonatkozóan szolgáltat adatokat a tárgyév árulefoglalásainak esetszámáról, a lefoglalt javak mennyiségéről, ágazati szerkezetéről, a lefoglalási esetek és a lefoglalt áruk tagországok szerinti megoszlásáról, a lefoglalt áruk származási helyéről, az EU belső piacára jutás módjáról (kereskedelmi vagy utasforgalom), a szállítás módjáról (közút, vasút, légi út), a szellemi tulajdoni jogsértés jellegéről (védjegy, szabadalom, szerzői jog, dizájn). A jelentés a fontosabb adatok esetében idősorokat is tartalmaz.

AUSZTRIA, SVÁJC, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG, USA

Néhány ország nemzeti jelentés formájában publikálja az árulefoglalási adatokat. Az EU tagországai közül például Ausztria a közösségi vámstatisztikai jelentésből ismert táblaszerkezetben hozza nyilvánosságra az éves árulefoglalási statisztikát: a lefoglalások esetszámát, az elkövetési értéket termékcsoportok, a lefoglalások esetszámát a lefoglalt áru származási országa, a megsértett szellemi tulajdon-jogok (védjegy, szerzői jog) szerinti bontásban [Bundesministerium für Finanzen (2008)].

A svájci vámhatóság statisztikai kiadványa nyolc évre visszamenően tartalmazza a szellemi tulajdon-jogok megsértésével összefüggő árulefoglalások esetszámát, a lefoglalások értékét, a lefoglalások főbb termékcsoportok szerinti összetételét, a hamisított áru származási ország, földrész szerinti összetételét, valamint az utasforgalom keretében történt lefoglalások adatait [Eidgenössische Zollverwaltung EZV (2008)].

Az Egyesült Királyságban nemcsak a vámszervek által végrehajtott lefoglalásokról gyűjtenek rendszeresen adatokat, hanem a kereskedelmi felügyelőségek (*trading standard authorities*) által végzett ellenőrzések során lefoglalt hamisított árukról is. A brit *IP Crime Report* című, 2009-ben publikált kiadvány a lefoglalt hamisított áruk mennyiségére és összetételére vonatkozóan részletes, regionális bontású adatokat tartalmaz termékcsoportok szerinti bontásban [IP Crime Report (2009), 46–52. o.].

Az USA is rendszeresen hozza nyilvánosságra vámléfoglalási statisztikai adatait, amelyek kiterjednek az árulefoglalások esetszámára, a lefoglalt áru értékére (*domestic value*), árucsoportok szerinti összetételére, származási országok szerinti struktúrájára, valamint ezek előző évhez viszonyított változására [U.S. Customs and Border Protection (2009)].

OECD

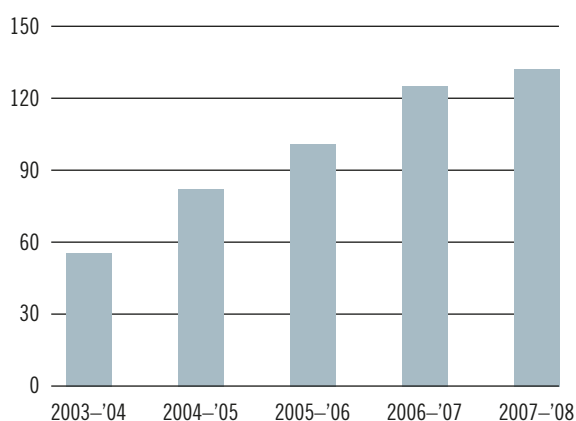
A vámhatósági árulefoglalásokra vonatkozó statisztikák – mint hivatalos hatósági adatok – a gazdasági modellszámítások inputadataiként is szolgálhatnak. A hamisítás gazdasági hatásairól készített nagyszabású OECD-kutatás egy új, kereskedelemcentrikus becslési eljárást dolgozott ki és alkalmazott a hamisítás gazdasági hatásának mérése során, amely alapvetően két inputadatforrásra támaszkodott: egyrészt a nemzetközi kereskedelmi statisztikákra, másrészt a vámszervek árulefoglalási adataira [OECD (2008), 98. o.]. A számítási módszert bővebben a 2.2 fejezet mutatja be.

1.3. AZ IGAZSÁGÜGYI ADATOKKAL TÖRTÉNŐ SZÁMBAVÉTEL ELŐNYEI ÉS KORLÁTAI

A szellemi tulajdon-jogokat sértő cselekményekre vonatkozó igazságügyi statisztika legfőbb erénye a megbízhatóság, minthogy az adatok hatósági adatgazdától származó, hivatalos információk, ellentétben a hamisításra és a kalóztevékenységre vonatkozóan a többi módszer alkalmazásával szerzett, alacsony megbízhatóságú számszerű információval.

Tekintettel azonban arra, hogy a szellemi tulajdon-jogok megsértését megvalósító cselekményeket a magas fokú látencia jellemzi, az igazságügyi statisztikai adatok csak korlátozottan alkalmasak a hamisítás és a kalóztevékenység számbavételére. A szellemi tulajdoni jogsértésekre vonatkozó nyomozóhatósági adatok, bírósági ügyforgalmi statisztikák, árulefoglalási adatok legfőbb *korlátja*, hogy önmagukban nem adnak elegendő információt az illegális tevékenység teljes volumenéről, ugyanis csak a „jéghegy csúcsát” mutatják. Az *Ernst & Young* tanácsadó cég tanulmánya szerint az európai vámszervek a forgalomban levő áruknak kevesebb, mint 5%-át ellenőrzik [Ernst & Young (2008), 9. o.]. Ez az adat is jól mutatja, hogy mennyire a „jéghegy csúcsáról” van szó.

A BÜNTETŐJOGI ELJÁRÁSOK KERETÉBEN LEFOGLALT ÁRUK ÉRTÉKE AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁGBAN (MILLIÓ GBP)



Forrás: IP Crime Report (2009), 54. o.

Az ún. felderítési ráta⁸ (*detection rate*) ismeretében – elméletileg – becslést lehet készíteni a hamisítás⁹ nagyságára vonatkozóan. A hamisítás teljes volumene megbecsülhető a felderített bűneseteknek az összes elkövetett szellemi tulajdon-jogi jogsértéshez viszonyított arányából kiindulva a következő számítási képlet segítségével:

$$\text{Hamisítási tevékenység} \\ \text{becsült volumene} = \frac{\text{Felderített hamisítási} \\ \text{esetek volumene}}{\text{Felderítési ráta}}$$

Ennek szellemében az árufoglalási érték vagy a perérték ismeretében a nemzetgazdasági szintű kereskedelmi veszteség nagyságára is becslés készíthető. Célszerű azonban hivatkozni az *Olsen-féle OECD-tanulmányra, amely óva int a bűnügyi statisztikai adatoknak a teljes sokaságra vonatkozó extrapolációjától*. A vámfoglalási adatok és a bűnügyi statisztikák extrapolációja a teljes sokaságra vonatkozóan ugyanis *súlyos adattorzításokhoz* vezethet, minthogy azok nagymértékben függenek a felderítési folyamatától, a nyomozóhatóságok rendelkezésére álló személyi, tárgyi, pénzügyi feltételektől, ezek alkalmazásának hatékonyságától, illetve ezek változásától, továbbá azt is hangsúlyozza, hogy a felderítés erősen szelektív jellegű. A bűnügyi statisztikai adatokból kiindulva végzett becsléseket nehezíti az a tény, hogy szinte teljesen hiányoznak a felderítési rátára vonatkozó adatok. Az igazságügyi eljárásokra vonatkozó statisztikai adatok felhasználásával kapcsolatban a tanulmány még azt a *korlátot* emeli ki, hogy a peres eljárások száma olyan külső tényezőktől is függ, hogy a károsult fél képes-e felismerni a szellemi tulajdoni jogsértés tényét, illetve azonosítani a jogsértő felet, továbbá érdekében áll-e peres eljárás kezdeményezése [OECD (2005), 10. o.].

Az igazságügyi statisztikai adatok kétségtelen *előnye*, hogy a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésével foglalkozó igazságügyi szerveknél minden országban képződnek erre vonatkozó hivatalos statisztikai adatok. Nehézséget jelent ugyanakkor, hogy a jogszabályi háttér, valamint az igazságszolgáltatási rendszer különbözősége folytán az adatok többnyire országonként változó szerkezetben állnak rendelkezésre, ami megnehezíti a nemzetközi összehasonlítást [OECD (2005), 10. o.]. Az Európai Bizottság számára a CEBR által készített módszertani tanulmány is hasonló ellenérveket sorakoztat fel az igazságügyi adatok összehasonlításával kapcsolatban: a különböző jogérvényesítő hatóságok tevékenységét más-más felderítési ráta jellemzi, a jogrend, a bűnügyi perrendtartás országonként eltérő [CEBR (2002), 36–37. o.].

A bemutatott korlátok ellenére a vámhatósági árufoglalási statisztikákat gyakran használják a nemzetközi gyakorlatban (pl. az Európai Unió, egyes EU-tagországok, Svájc, USA) – „jobb” adatok híján – a hamisítás és a kalóztevékenység jellemzésére. Maga az OECD is ezeket az árufoglalási adatokat használta fel makrogazdasági hatásmodelljében, ugyanis a vámárúk lefoglalására vonatkozó információk azon kevés adatok közé tartoztak, amelyek minden vizsgált országra vonatkozóan rendelkezésre álltak [OECD (2008), 95–115. o.].

8. A felderítési ráta a felderített bűneseteknek az összes elkövetett szellemi tulajdon-jogi jogsértéshez viszonyított arányát mutatja – termékek, termékcsoportok szerinti bontásban.

9. A vámáru-lefoglalások elsősorban a (fizikai) áruhamisításra vonatkozóan szolgáltatnak adatokat.

2. FELMÉRÉSEK, MINTAVÉTEL

A nemzetközi gyakorlatban a hamisított és a kalóztermékek volumenét, illetve piaci részarányát gyakran veszik számba reprezentatív mintasokaságra kiterjedő kérdőíves felmérések (*sample-based surveys*), valamint termékmintavételen alapuló vizsgálatok (*sampling*) segítségével.

A hamisításra vonatkozó felmérések (*surveys*) általában két különböző fajta célcsoport megkérdezésére irányulnak:

1. a végső felhasználók, tehát a fogyasztók (*fogyasztói felmérések – consumer surveys*),
2. a termelők és/vagy a forgalmazók (*termelői/forgalmazói felmérések – producer surveys*) megkérdezése.

E felmérések általában üzleti alapon működő szervezetek, kutatóintézetek, piackutató, tanácsadó cégek, szakmai szövetségek, politikai szervezetek, érdek-képviselői szervek, jogvédő szervezetek megrendelésére készülnek, illetve azokat maguk végzik. A felmérések lehetnek nemzeti vagy nemzetközi kitekintésűek.

Bizonyos ágazatokban a felmérések gyakori alkalmazásának az áll a háttérben, hogy ez a számbavételi eszköz eltérő jellegű – kvantitatív és kvalitatív – információk egyidejű összegyűjtésére is alkalmas: felhasználható mind a hamisítás arányainak, spektrumának, hatásainak a vizsgálatára, mind pedig a fogyasztói magatartásformák és attitűdök, valamint a termelői veszteségek, a hamisítás elleni intézkedések megismerésére [OECD (2008), 174–178. o.]. A kontrollváltozók (pl. nem, kor, jövedelem, földrajzi régió) szerinti elemzés pedig alkalmas a differenciált helyzetkép árnyalására.

Módszertani szempontból figyelemre érdemes gyakorlat, hogy a fogyasztói/termelői felmérések segítségével készített becslések eredményeit rendszerint felhasználják a gazdasági modellszámítások hiányzó bemeneti (input-) adataiként vagy pedig ezeknek a bemeneti adatoknak a kiegészítésére. Szinte valamennyi makrogazdasági modellszámítás fogyasztói/termelői kikérdezéseket (is) felhasznál a hamisítás és a kalóztevékenység arányának mint alapvető input-adatnak a meghatározásához. A CEBR-, az Allen Consulting-, a BASCAP-tanulmányban bemutatott makrogazdasági modellekben találhatunk példát erre az eljárásra [CEBR (2000a), CEBR (2000b), The Allen Consulting Group (2003), BASCAP (2009a)].

A mintavétel (*sampling*) az áruminták vizsgálatának céljából alkalmazott, értékesítésorientált módszer, amely az eredeti és hamisított termékek azonosítását szolgálja, továbbá ezek egymáshoz viszonyított arányának meghatározását célozza.

2.1. FOGYASZTÓI FELMÉRÉSEK

A fogyasztói felmérések (*consumer surveys*) keretében általában nagyszámú, *több ezer* (1000-3000) *fogyasztó megkérdezésére kerül sor*. A vizsgálat a lakosság összetételét hűen leképező *reprezentatív mintasokaság* kiválasztásán és megkérdezésén alapuló részleges adatfelvétellel valósul fel, és *sztenderd piackutatói technikák* alkalmazásával történik. A fogyasztói felmérésekkel a hamisított termékekkel kapcsolatos fogyasztói attitűdök, a vásárlói magatartás, a vásárlási gyakoriság feltárására nyílik lehetőség. A felmérések magyarázatot adhatnak arra, hogy a fogyasztók *melyik illegális terméket, milyen gyakran, milyen mennyiségben vásárolják/vásárolták*. Információ szerezhető továbbá a vásárlás háttérében álló

motivumokról, a fogyasztót fenyegető kockázatok ismeretéről, de ezzel a módszerrel lehet feltárni, hogy melyek az egyes hamisított termékeknek a leggyakrabban alkalmazott *beszerzési/értékesítési csatornái*.

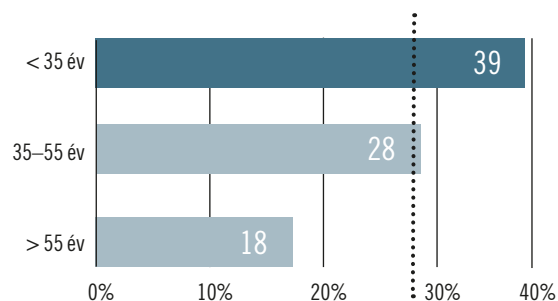
ERNST & YOUNG

Az *Ernst & Young* nemzetközi tanácsadó cégnek a fogyasztási cikkek hamisítására vonatkozóan a német *Markenverband* megbízásából készített kérdőíves felmérése mind a fogyasztókat, mind a gyártókat bevonta a vizsgálatba [*Ernst & Young* (2008)]. A felmérés célja a hamisítás keresleti és kínálati oldalának a bemutatása,

valamint a fogyasztási cikkek gyártó ipar által elszenvedett károk számbavétele volt, továbbá összegyűjtötte a megoldásra vonatkozó javaslatokat is.

A felmérés technikai lebonyolítását végző független piackutató intézet, a *Valid Research Marktforschung GmbH* a vizsgálat keretében 2500 európai (német, svájci, osztrák és holland) fogyasztót keresett meg kérdőívvel a hamisítással kapcsolatos fogyasztói attitűdök megismerése céljából. A megkérdezés a hamisítványok fogyasztásához kapcsolódó kockázatokra, a hamisítás kriminális jellegére vonatkozó ismereteket szondázta, továbbá rákérdezett az elmúlt három évben megvalósított vásárlások gyakoriságára, a hamisított termékek főbb

TUDATOSAN VAGY VÉLETLENÜL VÁSÁROLT AZ ELMÚLT HÁROM ÉVBEN HAMISÍTVÁNYT?



Forrás: Ernst & Young (2008), 14. o.

AZ ERNST & YOUNG 2008. ÉVI FELMÉRÉSÉNEK FŐBB KÉRDÉSEI

FOGYASZTÓI FELMÉRÉS

1. A hamisítványok bizonyos kockázatokkal járnak. Milyenek becsüli a következő kockázatokat: baleseti kockázat, egészségügyi kockázat, pénzügyi kockázat?
2. Tudatában van annak, hogy a hamisítványok előállítására és forgalmazására büntetőjogi bandák bevonásával történik, illetve a munkavédelmi és környezetvédelmi szabályok megsértésével jár?
3. Az elmúlt 3 évben tudatosan vagy véletlenül vásárolt hamisítványokat?
4. Jelölje meg, hogy melyik fogyasztási cikkek-ágazatban milyen terméket vásárolt?
5. Véleménye szerint mi az oka a hamisítványok megvásárlásának? (Lehetséges válaszok: kedvezőbb ár, a termék tetszetős, státuszszimbólum iránti vágy.)
6. Milyen fontosak az Ön számára a vásárlás során a márkacikk, illetve a hamisítvány következő jellemzői: minőség, származás, biztonság, etikai alapelvek, tartósság, hagyomány, egészség, innováció, emocionalitás, presztízs?
7. Képzelje el, hogy egy hamisítványt vásárolt. A barátai és a rokonai Önről alkotott véleménye romlana ezáltal?
8. A hamisítványok értékesítésének melyek a leginkább használatos csatornái: piac, kiskereskedelem, nagykereskedelem, internet, egyéb?

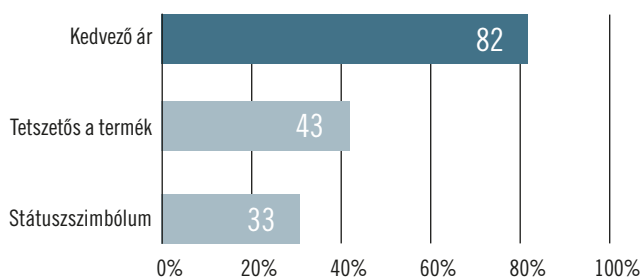
tulajdonságaira, a vásárlások hátterére, a baráti társaság hamisítással kapcsolatos attitűdjére, továbbá a hamis áruk főbb beszerzési csatornáira.

A termelői felmérés 27 európai (német, svájci, osztrák és holland) fogyasztásicikk-gyártó cégre terjedt ki, amelyek közül 11 céggel személyes beszélgetés, 16 vállalattal online megkeresés formájában készítettek interjút. A termelői megkérdezés feltárta az elmúlt három évre vonatkozóan a hamisítás gyakoriságát, a jövőre vonatkozó kockázatokat, az eredeti terméket gyártó cég által elszenvedett közvetlen és közvetett károkat, a veszteség jellegét, továbbá a válaszadók becslést adtak a hamisítás okozta kár nagyságára

vonatkozóan, valamint beszámoltak a hamisítás megelőzésére vonatkozó intézkedésekről is.

A négy ország fogyasztásicikk-piacára vonatkozó felmérés eredményei ugyan közvetlenül nem hasznosíthatók a hazai gyakorlatban, de értékes *módszertani hozzájárulást* jelentenek a magyar fogyasztói, valamint termelői felmérések számára mind a *mintasokaság nagysága*, a *kérdésfeltevés módja*, mind pedig – a társadalmi attitűd bekapcsolása következtében – *újszerű megközelítésmódja szempontjából*. A fogyasztói felmérés nemcsak a fogyasztói attitűdök feltárására, hanem a múltban már megtörtént vásárlások jellemzőinek számbavételére is alkalmas.

MI A HAMISÍTVÁNY VÁSÁRLÁSÁNAK AZ OKA?

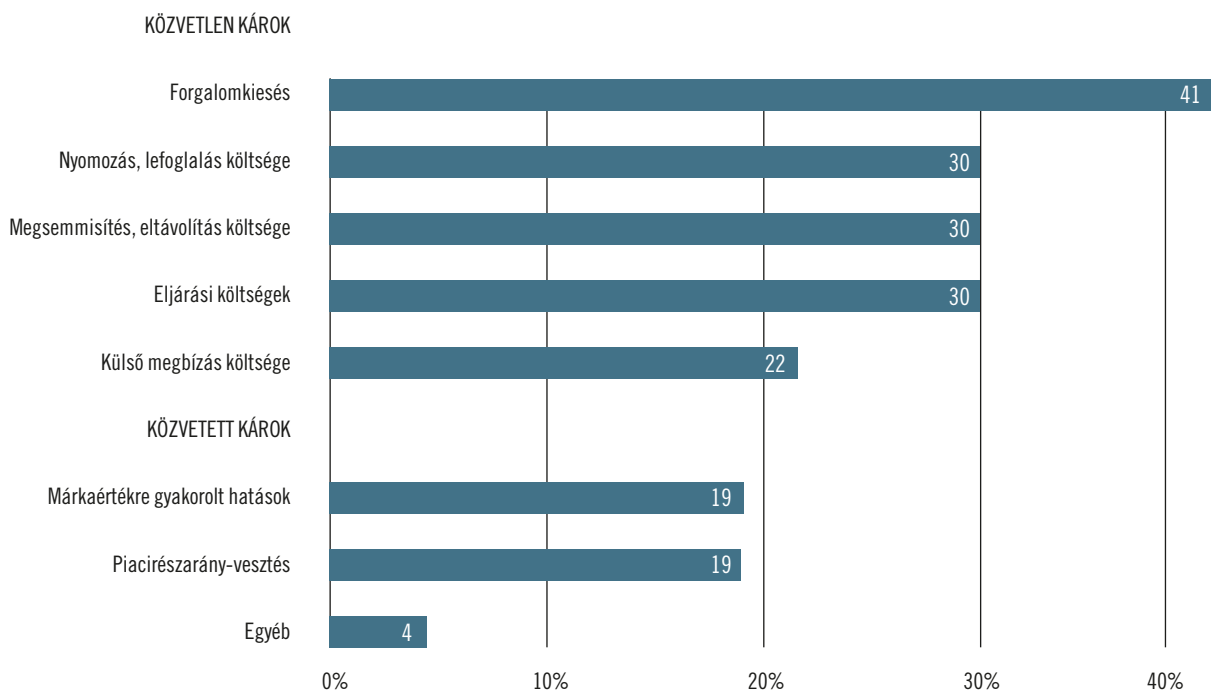


Forrás: Ernst & Young (2008), 16. o.

TERMELŐI FELMÉRÉS

- Milyen jogokat sértettek a hamisítványok? Megjelölhető szellemi tulajdon-jogok (meghatározással együtt): szabadalom, védjegy, használati minta, szerzői jog, egyéb.
- Az elmúlt 3 évben milyen gyakran került sor az Ön cége által termelt áru hamisítására?
- Milyenek ítéli meg az elkövetkező 3 évre vonatkozóan a hamisítás kockázatát?
- Közvetlen vagy közvetett kárt okozott-e a termékhamisítás és védjegybitorlás az Ön cége számára?
- Nevezze meg a hamisítás okozta kár fajtáját! Közvetlen kár: értékesítési veszteség, közzététel okozta kár, megsemmisítés, folyamatköltség, külső szolgáltatás költsége; közvetett kár: a márka értékére gyakorolt negatív hatás, piaci részesedés csökkenése, egyéb.
- Nevezze meg a hamisítás okozta kár értékét!
- A márkavédelem melyik vállalati szervezeti egység feladatkörébe tartozik a cégnél? (Lehetséges válaszopciók: vezetés, jog, marketing, fejlesztés, minőségbiztosítás, kockázatmenedzsment, termelés, egyéb.)
- Milyen márkavédelmi intézkedéseket hajtott végre? (Lehetséges válaszopciók: jogi, értékesítési lánc, fejlesztés, munkatárs, marketing, kooperáció, felderítés.)
- A hamisítás elleni intézkedéseket nevezze meg! (Lehetséges válaszopciók: minőségirányítás, értékesítési lánc, menedzsment, rizikómenedzsment, termékfejlesztés.)
- Hol látja a cselekvés szükségességét? (Lehetséges válaszopciók: politikai, ágazati szövetségpolitikai, magángazdasági területen.)
- Milyen intézkedést tart szükségesnek? (Lehetséges válaszopciók: fogyasztók felvilágosítása a hamisítványok veszélyeiről, büntetőjogi eszközök növelése, üzleti védelmi jogok magánjogi végrehajtásának megkönnyítése, IP-attasé létrehozása Kínában, Indiában, Oroszországban.)

MILYEN JELLEGŰ KÁROKAT OKOZOTT A HAMISÍTÁS?



Forrás: Ernst & Young (2008), 29. o.

BASCAP

A *BASCAP (Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy)*¹⁰ nemzetközi kutatása a hamisítással és kalózkodással kapcsolatos fogyasztói attitűdöket és magatartásformákat vizsgálta. A 2000 óta folyó munka keretében 42 országban megközelítően 176 fogyasztói felmérést végeztek, valamint 40 országban 202 tudatosságnövelő kampányt vizsgáltak meg, továbbá 15 hamisítás elleni szervezet szakértőivel készítettek interjúkat. A globális vizsgálatból származó hipotéziseket és következtetéseket öt országban (Mexikó, Oroszország, Egyesült Királyság, India, Dél-Korea) tesztelték egyrészt fókuszcsoportos beszélgetésekkel, másrészt kvantifikálható eredményeket szolgáltatató, fogyasztói felmérésekkel, amelyek az öt vizsgált ország 1000-1000 fogyasztójára terjedtek ki [*BASCAP* (2009b)].

IPTOC

A brit kormányzat, akadémiai szféra és ipar közös kutatási projektje, az *Intellectual Property Theft and Organised Crime (IPTOC)* kutatás Angliára és Észak-Írországra kiterjedő felmérés segítségével vizsgálta 2004-ben a hamisított és kalóztermékek fogyasztását, valamint az internetről történő jogsértő letöltéseket. A kvalitatív és kvantitatív megkérdezési módszereket egyaránt alkalmazó vizsgálat középpontjában a fogyasztói magatartás, a vásárlói attitűdök, motivációk, a lehetséges kockázatok és következmények feltárása állt [*Bryce-Rutter* (2005), *Northern Ireland Organised Crime Task Force* (2004)].

A kvantitatív felmérés keretében több mint 2000 fogyasztó megkérdezésére került sor postai úton és internetes megkeresés formájában. A kérdőívekre összesen 2388 értékelhető válasz érkezett vissza, amely értékes, számszerű információkkal szolgált a fogyasztók magatartására, motivációira vonatkozóan.

A kvalitatív megkérdezési módszerek közé tartozó, ún. fókuszcsoportos beszélgetések a hamisítás jelenségének árnyalt leírásához nyújtottak hasznos opciókat, valamint a tényleges fogyasztói magatartás és a tervezett szándékok jobb megértését szolgálták. A módszer lehetőséget nyújtott a felmérésben résztvevők észrevételeinek a megvitatására is. Kilenc fókuszcsoportos beszélgetést szerveztek Angliában és három Észak-Írországon, amelyekhez a résztvevőket a társadalmi szervezetek, egyházak, egyetemek és iskolák toborozták. A fókuszcsoportokban strukturált formában vizsgálták a hamis árukra vonatkozó fogyasztói attitűdöket és motivációkat. A kvalitatív felmérés részletesebb és mélyebb elemzése jól kiegészítette és árnyalta a kérdőíves felmérés során kapott válaszokat, ugyanis a feltett kérdések megegyeztek. A fogyasztói felmérés keretében arra is választ kívántak kapni, hogy a tudatosságnövelő kampányok milyen hatással vannak a fogyasztói magatartás változására.

A brit felmérés módszertani szempontból *hasznosítható tanulsága*, hogy a hamisítással kapcsolatos fogyasztói megke-
redezések során célszerű a kvantitatív megkérdezési technikával (kérdőív) nyert válaszokat kvalitatív módszerrel, fókuszcsoportos beszélgetések útján nyert információkkal kiegészíteni és árnyalni. Ez a felmérési technika alkalmas lehet a válaszok közötti látszólagos ellentmondások tisztázására, a hamisítás hátterének feltárására.

10. Az *International Chamber of Commerce* (Nemzetközi Kereskedelmi Kamara, *ICC*) indította el a „*Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy*”, *BASCAP* elnevezésű kezdeményezést az üzleti élet hamisítással szembeni közös fellépése érdekében.

A BASCAP FOGYASZTÓI FELMÉRÉSÉNEK FŐBB KÖVETKEZTETÉSEI

SZÁMSZERŰ EREDMÉNYEK

A megkérdezett fogyasztók 80%-a legalább egyszer vásárolt már hamisított terméket. Az orosz fogyasztók 96%-a, a brit fogyasztók 46%-a válaszolt „igen”.

A hamisított terméket legalább egy alkalommal már vásárló fogyasztók aránya csökken a jövedelem növekedésével párhuzamosan. Az Egyesült Királyság jelent kivételt, ahol az alacsony jövedelműek 41%-a, a közepes jövedelműek 47%-a és a magas jövedelműek 50%-a válaszolt „igen” a kérdésre.

Az életkorral párhuzamosan általában csökken a hamisított terméket vásárlók gyakorisága. Szintén az Egyesült Királyság jelentett kivételt, ahol a 18–24 évesek 36%-os arányával szemben az 50 év felettiek 56%-os aránya áll.

A leggyakrabban hamisított termékek a DVD-k, a CD-k, a ruházat és a számítógépes szoftverek voltak.

A cigaretták és a gyógyszerek voltak a kevésbé gyakran említett árucikkek. „Csak” a megkérdezettek 20%-a vásárolt ezekből a cikkekből hamisított árut. Az országok közötti különbség nagy: az orosz fogyasztók 39%-a vásárolt már hamisított gyógyszert, míg a brit fogyasztóknak csak a 6%-a válaszolt „igen” erre a kérdésre.

Az elérhetőség és a vásárlási gyakoriság szoros összefüggést mutatott. A leggyakrabban vásárolt termékeket a legkönnyebben lehetett megtalálni. Itt is vannak jelentős különbségek az országok között: az orosz fogyasztók 61%-a szerint könnyű hamisított gyógyszerhez jutni, míg a brit fogyasztók közül csak 19% osztja ezt a véleményt.

Több mint 50%-át a hamisított termékeknek „normál” kereskedelmi eladóhelyen vásárolták. Ez különösen igaz a gyógyszerekre, alkoholra. A másolt termékeknel (CD, DVD) éppen az ellenkezője érvényes.

A HAMISÍTÁS HAJTÓEREJE

- Alacsony ár és egyre jobban javuló minőség.
- A büntetés kockázata alacsony.
- Az elérhetőség, minőség, ár és alacsony kockázat társadalmi elfogadottság érzetét kelti.

A HAMISÍTÁSSAL SZEMBENI ELRETTENTŐ TÉNYEZŐK

- Egészségi és biztonsági következmények.
- A büntetőügyek vagy büntető eljárások elrettentő példák.
- Szervezett bűnözéshez fűződő kapcsolat.
- Nem akarnak másoknak ártani.

Forrás: BASCAP (2009b), 5–18. o.

AZ IPTOC-FELMÉRÉS FŐBB EREDMÉNYEI

A VÁLASZADÓK

- 73%-a találkozott már hamis áruval,
- 34%-a egyszer vagy többször már vásárolt hamisított vagy kalózterméket,
- 56%-a soha sem vásárolt hamisított vagy kalózterméket, és a jövőben sem szándékozik ilyen terméket vásárolni,
- 7%-a nem vásárolt soha hamisított vagy kalózterméket, de szeretne vásárolni a jövőben,
- 3%-a nem tudja biztosan, hogy vásárolt-e már hamisított vagy kalózterméket,

- a kalóz számítógépesjáték-szoftvert vásárlók 40%-a, továbbá a kalóz-DVD-t, CD-t vásárlók 26%-a a helyi pubban vásárolta a hamis árut,
- 16%-a nem tudja megkülönböztetni a hamis árut az eredetitől,
- 56%-a azért vásárolt hamis DVD-t, mert azonnal meg akarta nézni a filmet,
- 21%-a azért vásárolt hamis árut, mert annak elfogadható volt a minősége.

Forrás: Northern Ireland Organised Crime Task Force (2004), 6–7. o.

CEBR

A londoni székhelyű *Centre for Economic and Business Research (CEBR)* gazdaságkutató intézet számos úttörő jellegű kutatást végzett a hamisítás és a kalóztevékenység nagyságának, hatásainak mérése, valamint a konkrét mérések tárgyában [*CEBR (2000a)*, *CEBR (2000b)*, *CEBR (2002)*]. A hamisítás mérési módszertanával foglalkozó munkák közül kiemelkedik a *CEBR 2002*-ben készített, gyakorlatorientált, tárház jellegű tanulmánya, amely mérési módszerek és ágazatok szerinti bontásban nyújt konkrét ajánlásokat az alkalmazásra javasolt mérési eljárásokra vonatkozóan. A tanulmány szerint a fogyasztói kikérdezésen alapuló felmérési módszereket – minimum 1000 fogyasztóra kiterjedő mintával – elsősorban a könyvek, számítógépes szoftverek, játékszoftverek, filmek, hanghordozók, márkás napszemüvegek, márkás órák esetében célszerű alkalmazni [*CEBR (2002)*, 7–8. o.].

2.2. TERMELŐI/FORGALMAZÓI FELMÉRÉSEK

A termelői, illetve a forgalmazói felmérések (*producer/distributor surveys*)¹¹ keretében az originális termékek gyártói, illetve forgalmazói nyújtanak információt a hamisításról és a kalóztevékenységről a releváns termékpiacokra, illetve a nemzetgazdaság egészére vonatkozóan. A termelők, illetve a forgalmazók általában arra vonatkozóan adnak számszerű becslést, hogy milyen részarányt képviselnek a hamisított termékek az érintett részpiacon, továbbá milyen nagyságú a vállalatnak okozott közvetlen és közvetett kár. Információt nyújtanak továbbá az egyéb gazdasági hatásokról is, többek között arról, hogy a hamisítás mennyiben érintette az eredeti termékek gyártóinak forgalmát, beruházási tevékenységét, költségeit, védjegyük értékét stb. Néhány termelői felmérés a menedzsmentdöntésekre gyakorolt hatásokat, valamint a hamisítás elleni intézkedéseket, akciókat is számba veszi.

A termelői, illetve forgalmazói felmérések mintaszáma általában jóval alacsonyabb a hasonló tárgyban készített fogyasztói felmérésekénél. Ez a jelenség azzal is összefüggésben áll, hogy a közvélemény-kutató cégek a releváns termékpiacokról, a vállalati gazdálkodás kérdéseiről is tájékozott, részletes információkkal rendelkező, vezető beosztású alkalmazottakat, a vállalati menedzsmentet igyekeznek bevonni megkérdezéseikbe.

EUROBAROMETER

A hamisítással kapcsolatos fogyasztói attitűdök terén egyedülálló nemzetközi összehasonlítási lehetőséget biztosít az Európai Bizottság felkérésére az *Eurobarometer* által rendszeresen végzett közvélemény-kutatás keretében készített fogyasztói felmérés, amely az Európai Unió 27 tagállamának több mint 27 ezer, 15 évesnél idősebb állampolgárára terjedt ki, és 2009. február 28. és március 4. közötti megkérdezésén alapul. A belső piacra vonatkozó átfogó közvélemény-kutatás egyik fejezete a szellemi tulajdon-jogokkal kapcsolatos fogyasztói attitűdöket, a hamisított termékek vásárlásával kapcsolatos magatartást vizsgálta [*EUROBAROMETER (2010)*, 49–59. o.]. A megkérdezéseket döntően vonalas telefonhívások, illetve néhány országban mobiltelefon-hívások útján bonyolították le, tagállamonként átlagosan 1000 fő bevonásával (a nagyobb országok esetében 1500, a kisebb országokban 500 fő megkeresésével).

11. A felmérések lebonyolításával megbízott piackutató szervezetek vizsgálataik során sok esetben egyidejűleg végzik a keresleti és a kínálati oldalt (a gyártók és a gyártók) megkérdezését [ilyen például az *Ernst & Young (2008)* vizsgálata].

AZ EUROBAROMETER-FELMÉRÉS FŐBB EREDMÉNYEI

Az EU fogyasztóinak 22%-a válaszolta azt, hogy legalább egyszer már vásárolt jóhiszeműen olyan terméket, amelyről csak később derült ki, hogy hamis. A magyar válaszadók 35%-a vásárolt már valaha hamis árut.

A válaszok alapján a hamisított termékek 38%-a divatcikk és kiegészítő volt, 13%-a zene, 11%-a fogyasztói elektronika, 9%-a film, 9%-a illatszer, 4-4% sportfelszerelés, szoftver, játék. A megkérdezettek 23-27%-a véli úgy, hogy a hamisított termékek vásárlása abban az esetben elfogadható, ha a minőség nem lényeges; ha az eredeti termék nem elérhető; ha a vásárlás létszükséglet; ha a termék luxuscikk. A 2004 után csatlakozott tagországok fogyasztói bizonyos körülmények között könnyebben tartják elfogadhatónak a hamis áruk vásárlását. 10 uniós lakosból 8 tudatában van annak, hogy a hamisított termékek gazdasági kárt idéznek elő, és munkahelyvesztéséget okoznak [*EUROBAROMETER (2010)*, 49–59. o.].

Tekintettel arra, hogy az új tagállamokban a vonalas telefonnal való ellátottság alacsony, ami többek között Magyarországra is érvényes, 300 fős mintasokaságra kiterjedő, személyes interjúk keretében történt a megkérdezés.

A fogyasztói felmérés arra kereste a választ, hogy az EU polgárai mennyire ismerik a hamisításra vonatkozó uniós szabályokat, vásároltak-e már valaha hamisított árut, milyen körülmények között tartják elfogadhatónak, illetve jogszerűnek a hamisított termékek vásárlását (ha az originális termék ára túl magas; ha az eredeti termék nem elérhető; ha a termék minősége nem lényeges; ha luxuscikkekről van szó); mi a véleményük a hamisításról és annak gazdasági hatásairól (kereskedelmi és foglalkoztatási veszteséget okoznak, lefékez a beruházási tevékenységet, az új termékek bevezetését az eredeti terméket gyártó cégeknél, hozzájárulnak a hamisított termékek származási országának a gazdasági fejlődéséhez, a gyermekmunka terjedéséhez, csempészethez, veszélyesek az egészségre, minőségük az eredeti termékével azonos).

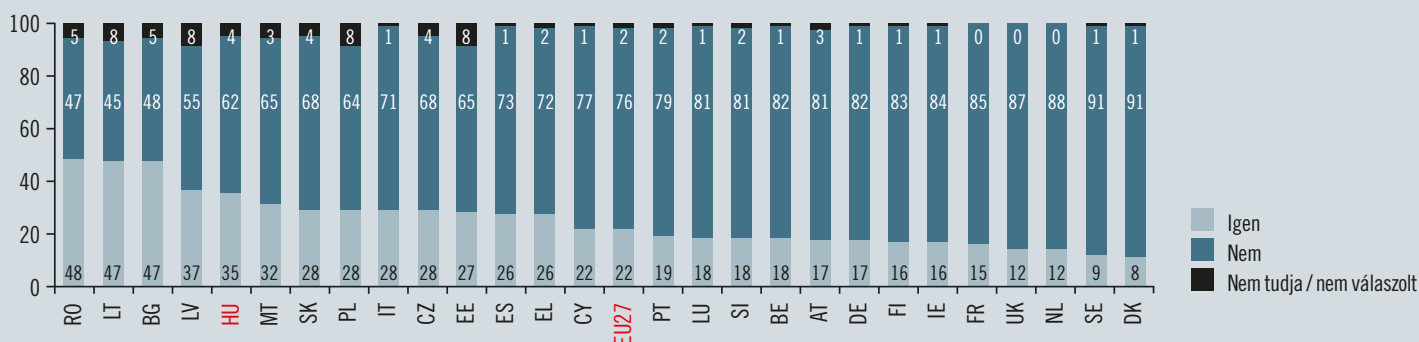
PRICEWATERHOUSECOOPERS

A *PriceWaterhouseCoopers* nemzetközi tanácsadó cégnek a gazdasági bűncselekmények alakulásáról 2001 óta két évente készített, „*Global Economic Crime Survey*” címmel közreadott vállalati felmérése egyebek mellett a hamisítás és a kalóztevékenység alakulását is vizsgálja [*PriceWaterhouseCoopers (2003)*, *PriceWaterhouseCoopers (2005)*, *PriceWaterhouseCoopers (2007)*, *PriceWaterhouseCoopers (2009)*].

A 2007. évi felmérés¹² során 40 ország 5428 vállalati felső- és középvezetőjével készítettek számítógéppel is támogatott interjút (telefonos és webalapú megkeresés segítségével) a *PWC* és a *Halle-Wittenbergi Martin-Luther Egyetem* által kidolgozott kérdőív alapján. A felmérésbe vont cégeket a reprezentatív mintavétel szabályai alapján választották ki; a válaszadók száma a GDP-vel volt arányos. A 2007. évi jelentés 1435 cég 2026 bűncselekményét dolgozta fel; a hamisítást – a

12. A legfrissebb, 2009. évi felmérés anyaga nem ad olyan részletes leírást a *PWC* módszertanáról, mint a 2007. évi jelentés.

VÁSÁROLT MÁR VALAHA HAMISÍTOTT TERMÉKET?



Forrás: EUROBAROMETER (2010), 50. o.

gazdasági bűncselekmények egyik fajtájaként – elkülönítve kezelte.¹³ A válaszok alapján számszerűsíthetővé vált a gazdasági bűncselekmények, egyebek mellett a hamisítás gyakorisága, továbbá a válaszadók összesített becslést adtak a gazdasági bűncselekmények által okozott vállalati szintű pénzügyi veszteség nagyságára is. A kérdések kitértek arra, hogy a bűnelkövetőket általában milyen kapcsolat fűzi a céghez, milyenek a motivációik, a személyi profiljuk, továbbá információt gyűjtöttek a bűncselekmény felfedezésének módjára, a cég reakciójára, intézkedéseire, az ellenőrzésre vonatkozóan.

A PWC ugyan két évente megismétli a vizsgálatot, de a feltett kérdések különböznek egymástól, ezért a gazdasági bűncselekményekre vonatkozó jelentések csak néhány esetben tartalmaznak időbeli összehasonlítást is. A szellemi tulajdon-jogokkal kapcsolatos jogsértések által érintett vállalatvezetők, illetve cégek arányára vonatkozó adatok 2003-tól rendelkezésre állnak.¹⁴

A 2009 novemberében publikussá vált legfrissebb felmérés¹⁵ készítői 54 ország (köztük Magyarország) 3037 vállalatvezetőjét (53 magyart) keresték meg online kérdőívükkel, amellyel az elmúlt 12 hónap során a cégnél előfordult gazdasági bűncselekményeket vizsgálták. A 2009. évi jelentés szerint a válaszadók az elmúlt 12 hónapban előforduló gazdasági bűncselekmények között 15%-os gyakorisággal jelölték meg a szellemi tulajdon-jogok megsértését (*IP infringement*).¹⁶ Az országjelentés szerint a megkérdezett cégek 30%-a Magyarországon az elmúlt 12 hónapban egy vagy több gazdasági bűncselekménnyel kapcsolatos tapasztalatra tett szert, 81% megvesztegetéssel és korrupcióval szembesült.

13. A megelőző évek jelentéseihez képest annyi változás történt, hogy 2007-ig „Counterfeiting”, 2007-től viszont „IP infringement” szerepelt a vizsgálatban.

14. A válaszok szerint mindkét esetben 2003 és 2007 között az arányuk nőtt: 8%, 9%, 16%; illetve 11%, 12%, 15%.

15. http://www.pwc.com/en_GX/gx/economic-crime-survey/pdf/global-economic-crime-survey-2009.pdf.

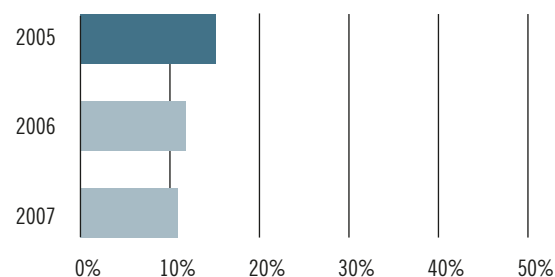
16. A PWC országjelentései csak a gazdasági bűncselekményekre vonatkozó általános adatokat tartalmazzák, nem közölték a szellemi tulajdon-jogok megsértésével kapcsolatban feltett kérdésekre vonatkozó konkrét számokat [PriceWaterhouseCoopers (2009)]: <http://www.pwc.com/hu/en/publications/economic-crime-survey/index.jhtml>.

TECHNOPOLIS

Az Európai Bizottság Vállalkozási és Ipari Főigazgatóságának felkérésére készített ún. *Technopolis*-jelentés a hamisításnak az európai kis- és középvállalkozásokra gyakorolt hatását, valamint a szellemi tulajdon-jogok érvényesítését elősegítő eszközöket és kezdeményezéseket vizsgálta. Az EU 27 tagországra és két tagjelölt országára (Horvátországra, Törökországra) kiterjedő vizsgálat keretében két nagyobb célcsoport – a kkv-k, valamint az ágazati szövetségek – bevonásával végeztek kérdőíves felmérést, amelynek eredményeit személyes mélyinterjúk segítségével alapozták meg és árnyalták [*TECHNOPOLIS* (2007)].

Noha a vizsgálat 27 országra terjedt ki, a vállalati felmérés mintaszáma viszonylag alacsony volt: a kutatási jelentés csak 143 kkv válaszára alapult. Ez kétségeket vet fel a minta reprezentativitását illetően, mivel országonként átlagosan 5 vállalatról van szó. A megkérdezett cégek a textil- és ruházati iparban, a gépgyártásban, a játékiparban, az autóalkatrész-gyártásban, valamint az egyéb iparban tevékenykedtek. A kérdések a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogsértések gyakoriságára, a jogsértés jellegére, a hamisított termékek származási országára vonatkoztak, valamint arra, hogy miként fedezték fel a vállalatnál a jogsértést. A válaszadók számszerű információt nyújtottak arra vonatkozóan is, hogy az utolsó pénzügyi év vállalati

SZELLEMI TULAJDONI JOGSÉRTÉS ÁLTAL ÉRINTETT CÉGEK GYAKORISÁGA (2005–2007)

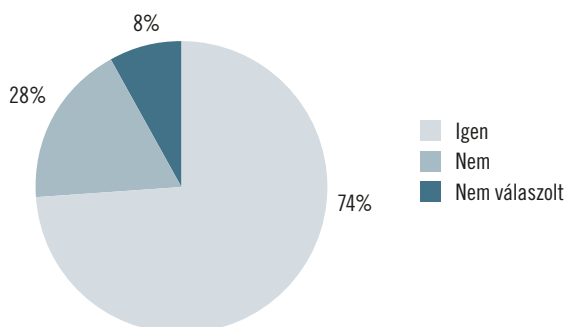


Forrás: PWC (2007), 5. o.

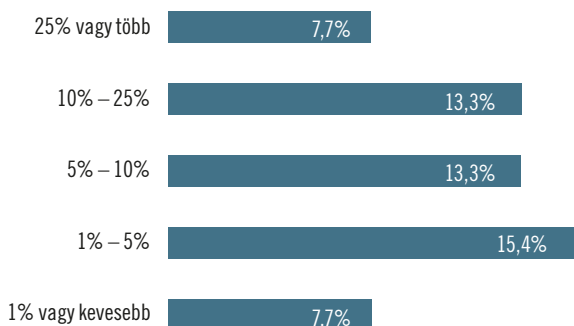
értékesítésének hány százalékát érintette a hamisítás, illetve milyen közvetlen hatást gyakorolt a jogsértés a vállalati létszámra.

Az ágazati szakmai szervezetek körében végzett felmérés az egészségügyi és biztonsági kockázatokat vette számba, a hamisításnak a beruházási döntésekre gyakorolt hatását, valamint feltárta a szakmai szervezeteknek a szellemi tulajdon-jogok megsértésével kapcsolatos attitűdjét.

A SZELLEMITULAJDON-JOGOK MEGSÉRTÉSE ÁLTAL ÉRINTETT VÁLLALATOK ARÁNYA



A VÁLLALAT ÉRTÉKESÍTÉSÉNEK HÁNY SZÁZALÉKÁT ÉRINTETTE A SZELLEMITULAJDON-JOGOK MEGSÉRTÉSE AZ ELMÚLT PÉNZÜGYI ÉVBEN?



Forrás: TECHNOPSIS (2007), 58. és 62. o.

BASCAP

A *BASCAP (Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy)* tanulmánya ugyan a „Globális hamisítási és kalózzjelentés” (*Global Survey on Counterfeiting and Piracy*) címet viseli, de a vizsgálat korántsem tekinthető globálisnak, mivel egy mindössze 48 vállalatra kiterjedő minta alapján történik a következtetések megfogalmazása, tehát azok csak erős fenntartásokkal kezelhetők. A cégek 27 különböző iparágat képviseltek, de a minta még annak figyelembevételével sem tekinthető reprezentatívnak, hogy a cégek többsége nemzetközi méreteken tevékenykedő multinacionális vállalat volt [*BASCAP* (2007)].

A jelentés a felmért országokban elsősorban a multinacionális vállalatok szemszögéből vizsgálta a szellemi tulajdon-védelmet övező gazdasági-társadalmi környezetet, különös figyelemmel a hamisítás és a kalózkodás megítélésére. A kérdőív kitöltése során

Legkedvezőbb _____ Legkedvezőtlenebb

szellemi tulajdon-védelmi környezettel rendelkező 10 ország

USA _____	Kína _____
Egyesült Királyság _____	Oroszország _____
Németország _____	India _____
Franciaország _____	Brazília _____
Japán _____	Indonézia _____
Kanada _____	Vietnam _____
Svájc _____	Tajvan _____
Hollandia _____	Pakisztán _____
Szingapúr _____	Törökország _____
Ausztrália _____	Ukrajna _____

Forrás: BASCAP (2007), 9–10. o.

előre megadott válaszopciók (elmaradott, megfelelő, példamutató, illetve alacsony, megfelelő, magasan fejlett) megjelölésével, országok szerint kellett minősíteni a szellemi tulajdon-védelmi jogszabályalkotást, erőforrásokat, a szellemi tulajdon-védelemmel kapcsolatos fogyasztói attitűdöt, a fogyasztók szellemi tulajdon-védelmi tudatosságát. Kérdéseket intéztek a nagyvállalatokhoz arra vonatkozóan, hogy milyenek ítélik meg az adott országban a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének intézményeit (lehetséges válaszopciók: nem kielégítő, megfelelő, kielégítő), meg kellett jelölni, hogy melyek a hamisítás és a kalózkodás elleni fellépés leggyakrabban alkalmazott eszközei (lehetséges válaszopciók: jogi környezet, jogérvényesítés, oktatás-nevelés). Végül arra keresték a választ, hogy a válaszadók a hamisítás elleni küzdelemben mire lennének hajlandók pénzt áldozni (lehetséges válaszopciók: technológia, oktatás, hatósági támogatás). A felmérés keretében megkeresett nagyvállalatok válaszai alapján állították össze a „legkedvezőbb és legkedvezőtlenebb szellemi tulajdon-védelmi környezettel” rendelkező országok rangsorát.¹⁷

NÉMET SZÖVETSÉGI GAZDASÁGI ÉS TECHNOLÓGIAI MINISZTERIUM (BUNDESMINISTERIUM FÜR WIRTSCHAFT UND TECHNOLOGIE)

A német *Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie* (Német Szövetségi Gazdasági és Technológiai Minisztérium) 2008-ban átfogó tanulmány készítésére adott megbízást a kis- és középvállalkozások (*Mittelstand*¹⁸) szellemi tulajdon-védelmi tevékenységének témájában [*Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie* (2009)]. Az elemzés egyrészt számszerűsítette a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó makrogazdasági kiadási adatokat, valamint becslést adott a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogsértésekre. Másik oldalról a vizsgálat fontos részét képezte egy termelői felmérés, amelyen belül külön kérdéscsoport foglalkozott a hamisítás kérdésével. A vizsgálat a szellemi tulajdonnal kapcsolatos makrogazdasági mutatókat elhatárolta a vállalati piacutatási felmérés eredményeitől.

17. Az 53 országra kiterjedő felmérés szerint Magyarország a hátsó harmadban található 41. helyet érte el.

18. A *Mittelstand* fogalma nehezen fordítható magyarra; többet jelent a kis- és középvállalkozói szektornál, mivel az egész középosztály elnevezésére használják.

A BUNDESMINISTERIUM FÜR WIRTSCHAFT UND TECHNOLOGIE VÁLLALATI FELMÉRÉSÉNEK FONTOSABB TÉMAKÖREI

1. Értékelje egy 1–5 fokozatú skálán a szellemi tulajdon fontosságát a cég szempontjából, valamint a vállalati növekedéshez való hozzájárulását!
2. Mekkora a szellemi tulajdon pénzügyi értéke, a szabadalmak értéke, a szellemi vagyon értéke a vállalatnál?
3. Értékelje cége szempontjából az egyes iparjogvédelmi oltalmi formák fontosságát, vállalati növekedéshez való hozzájárulását!
4. Mekkora a cég szabadalom- és védjegybitorlás általi érintettsége általában?
5. Mekkora a cég szabadalom- és védjegybitorlás általi érintettsége az EU-tagországok, az EU-n kívüli országok vonatkozásában?
6. Adjon becslést a termékhamisítás okozta vállalati forgalomcsökkenésre és kereskedelmi veszteségre!
7. Jelölje meg a helyes választ azzal kapcsolatban, hogy a szellemi tulajdon-jogok megsértése milyen hatással van a vállalati menedzsment döntéseire!

A kérdőíves termelői felmérés mintasokasága egyrészt a legnagyobb, tőzsdén jegyzett német cégek közül került kiválasztásra (200 cég), másrészt olyan kis- és középvállalkozásokat vontak be a vizsgálatba, amelyek a vállalati és iparjogvédelmi adatbázisok szerint szellemi tulajdon-jogok jogosultjai, vagy K+F tevékenységet folytattak, valamint részt vettek a felmérésben a hamisítással kapcsolatos rendezvények, konferenciák résztvevői is.¹⁹ A felmérés keretében összesen mintegy 3000 céget kerestek meg, 337 cég válaszolt a kérdőívre, 295 értékelhető választ kaptak, és dolgoztak fel. A termelői felméréssel párhuzamosan került sor a szabadalmi ügyvivők megkérdezésére, amelynek keretében mintegy 1000 szabadalmi ügyvivőt kerestek meg, és kérdeztek rá a jogosultak számára megküldött kérdőív fő szempontjaira.

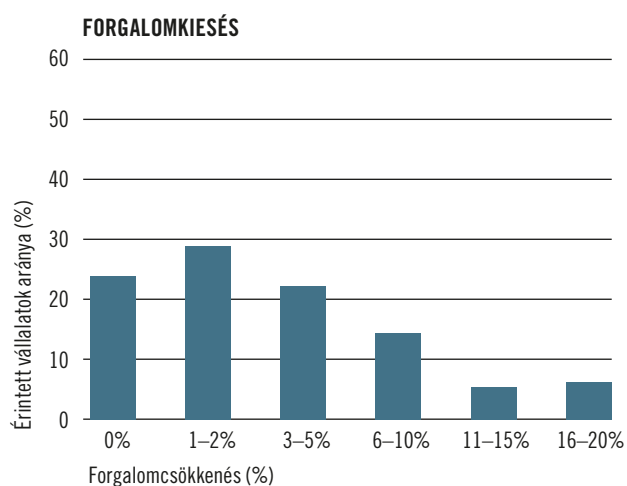
19. A minta a K+F tevékenység és az iparjogvédelmi aktivitás szempontjából némileg felülreprezentált volt.

A termelői felmérés a vállalati döntéshozók válaszai alapján áttekintést nyújtott arról, hogy mely vállalati szellemi tulajdon-jogok (szabadalom, védjegy) megsértésére került sor a leggyakrabban; a hamisítás milyen kvantitatív és kvalitatív gazdasági hatással volt a vállalat tevékenységére; a döntéshozók milyen egyéb hatásokat, következményeket tulajdonítanak a hamisításnak; milyen jogi eszközökkel léptek fel a cégek a jogsértésekkel szemben.

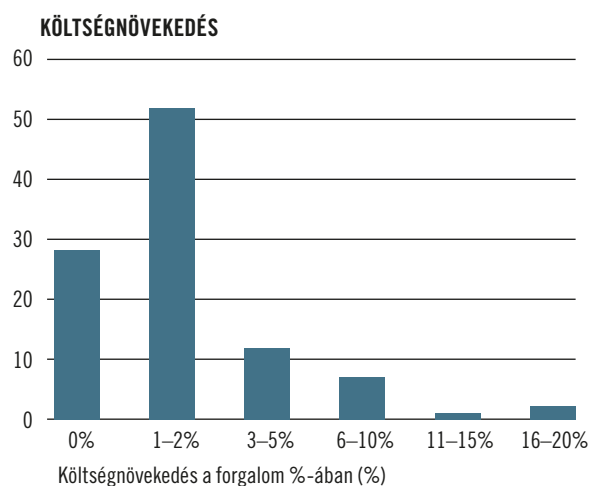
A termelői megkérdezés szerint a hamisítás közvetlen hatásai egyrészt kereskedelmi veszteség, másrészt egyéb veszteség (perkölség, hamisítás elleni technikai intézkedések költsége) formájában jelentkeznek. A hamisítás kvalitatív hatásai közé tartozik, amikor a hamisítás következtében meghiúsul egy vállalkozói döntés.

A német termelői felmérés új módszertani eleme volt, hogy számba vette az eredeti terméket gyártó vállalatok döntéseire gyakorolt negatív hatásokat is. A megkérdezett cégek több mint tíz különböző hatást nevesítettek: a hamisítás elleni informális, valamint formális védelmi mechanizmusok erősítése, a szellemi tulajdon-védelmi ráfordítások

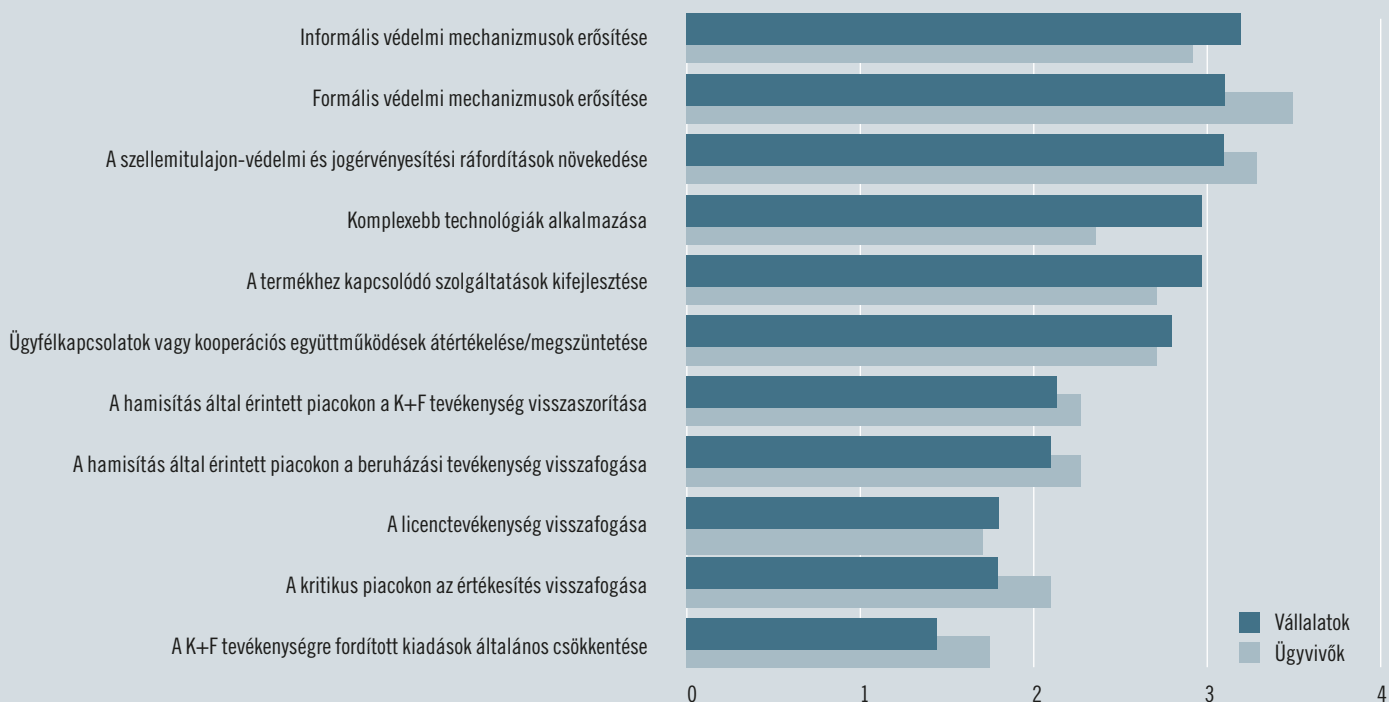
A HAMISÍTÁS ÉS A KALÓZTEVÉKENYSÉG HATÁSA A NÉMET VÁLLALATOKRA, 2007



Forrás: Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie (2009), 88. o.



A SZELLEMITULAJDON-JOGOK MEGSÉRTÉSÉNEK HATÁSA A VÁLLALATI MENEDZSMENT DÖNTÉSEIRE A VÁLLALATI ÉS AZ ÜGYVIVŐI VÁLASZOK TÜKRÉBEN



Forrás: Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie (2009), 93. o.

növekedése, komplex technológiák alkalmazása, termékhez kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése, ügyfélkapcsolatok vagy kooperációs együttműködések átértékelése/megszüntetése, a hamisítás által érintett piacokon a K+F tevékenység visszaszorítása, a beruházási tevékenység visszafogása, a licenctevékenység visszafogása, a kritikus piacokon az értékesítés visszafogása, a K+F tevékenység általános csökkentése. A felmérés felhívta arra a figyelmet, hogy a vállalatoknak korlátozottak a lehetőségei a monitoring terén.

A SVÁJCI SZÖVETSÉGI SZELLEMITULAJDON-VÉDELMI INTÉZET (EIDGENÖSSISCHES INSTITUT FÜR GEISTLICHES EIGENTUM) TERMELŐI FELMÉRÉSE

A svájci hivatal, a *Szövetségi Szellemi Tulajdon-védelmi Intézet (Eidgenössisches Institut für Geistliches Eigentum)* 2004 tavaszán a hamisítás és a kalózkodás témakörében folytatott kérdőíves megkeresésre 72 svájci vagy Svájcban képviselettel rendelkező külföldi cég válaszolt [*Eidgenössisches Institut für Geistliches Eigentum* (2004)]. A felmérés nevesítette a jogsértő cselekmények által leginkább érintett szellemi tulajdon-jogokat, számba vette, hogy a vizsgált termékek belföldi piacán, illetve a világpiacon az elmúlt három évben nőtt vagy csökkent a hamis áruk aránya, továbbá becslést adott a vállalatoknak okozott pénzügyi kár nagyságára. A vizsgálatot egyfelől a gazdaság egészére, másfelől az élelmiszeriparra, a luxustermékek gyártására és a feldolgozóiparra vonatkozóan végezték el.

A JAPÁN SZABADALMI HIVATAL (JAPAN PATENT OFFICE) FELMÉRÉSE

A japán nemzeti hivatal, a *Japán Szabadalmi Hivatal (Japan Patent Office)* 8000 vállalatnak küldött ki kérdőívet 2004 decembere és 2005 januárja között a hamisítás és a kalózkodás okozta károk felmérése céljából. A visszaérkezett kérdőívek közül 2341 válasz kiértékelésére került sor. A felmérés keretében arra kerestek választ, hogy a vállalatnak okozott-e kárt a hamisítás; mi volt a tárgy a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogsértésnek; hogyan alakult a hamisítási trend az elmúlt öt évben az egyes oltalmi formák esetében; milyen arányt képviseltek az internet közvetítésével okozott jogsértések; melyek voltak a hamisított és kalóztermékek származási országai, valamint a fontosabb értékesítési csatornák; milyen tényezők álltak a hamisítás hátterében (jogrend, szabályozók, rendőrség technikai kapacitása, piac, originális gyártmány hiánya); mivel lehet csökkenteni a hamisítás arányát (válaszopciók: jogrend, helyi adminisztráció, termelés, jogszerzés). Értékelni kellett a hamis áruk minőségét, minősíteni kellett azok árát, becslést adni a vállalati veszteség nagyságára, továbbá az elmúlt öt évre vonatkozóan megvizsgálták a veszteség alakulását. Be kellett számolni arról, hogy az originális terméket milyen oltalom védi Japánban, illetve a környező ázsiai országokban. Külön vizsgálták a kínai, koreai vonatkozásokat is. A hamisított áruk útját (vállalati alkalmazott, diler, vásárló, jogi képviselő, vámos/rendőr, kormányzati alkalmazott), illetve ennek a változását is feltérképezték.

A SVÁJCI FELMÉRÉS FŐBB KÖVETKEZTETÉSEI

A 72 vizsgált élelmiszeripari, luxuscikkeket gyártó és feldolgozóipari vállalatra kiterjedő felmérés szerint a vizsgált cégek 64%-ának volt már negatív tapasztalata a hamisítással és kalóztevékenységgel kapcsolatban, 54%-uk a felmérést megelőző 12 hónapban is szembesült ezzel a jelenséggel. A megkérdezett cégek 79%-a védjegyhamisítással, 66%-a formatervezési mintájának hamisításával szembesült, míg a megkérdezettek 54%-a a szerzői jogok megsértését nevezte meg. A válaszadók 47%-a a vizsgálatot megelőző három évben az iparjogvédelmi oltalmak megsértésének, 31%-uk a szerzőijog-sértésnek az erős, illetve nagyon erős növekedését jelezte Svájcban. Nemzetközi viszonylatban még nagyobb arányban jelezték a cégek a jelenség növekedését.

Forrás: Eidgenössisches Institut
für Geistliches Eigentum (2004), 2–3. o.

A JAPÁN SZABADALMI HIVATAL VÁLLALATI FELMÉRÉSÉNEK FŐBB KÖVETKEZTETÉSEI

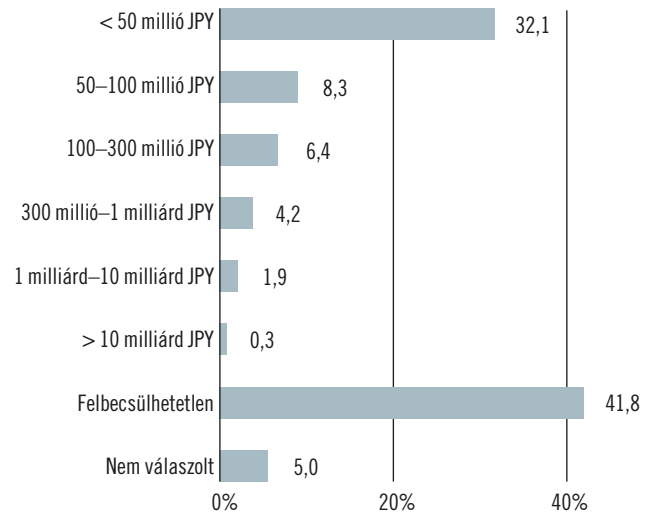
A felmérésben részt vevő japán vállalatok 29%-át érte hamisítás következtében valamilyen kár. A hamisított termékek leggyakrabban ázsiai eredetűek voltak, a származási országok közül kiemelkedően magas volt Kína, Tajvan és Korea aránya. A gyártók 20%-a szerint a hamisított termékek minősége azonos volt az eredeti termékével, valamint több mint 40%-uk szerint a korábbi időszakhoz képest javult a hamis áruk minősége. A válaszadók több mint 30%-a szerint a hamisított termék ára az eredeti termék árának 50-75%-át tette ki, 10%-uk szerint a hamisított termék ára azonos vagy magasabb volt az eredeti termékénél. A termelők több mint 40%-a számára a hamisítás által okozott veszteség kevesebb volt 100 millió jennél, 2%-uk viszont 1 milliárd jennél nagyobb veszteséget szenvedett.

A válaszadók 70%-a jelezte, hogy a hamisított terméket a vállalati dolgozók fedezték fel. A cégek több mint 40%-a hozott valamilyen hamisítás elleni intézkedést a vállalati profit védelme érdekében. A hamisítás elleni intézkedések az esetek 70%-ában nem preventív jellegűek, hanem utólagosak voltak. A speciális intézkedések közé tartoztak a felderítő akciók. A felmérésben résztvevők több mint 60%-a a hamisítás elleni küzdelemben nem működik együtt más cégekkel. A vállalatok közötti összefogás Japánban alkalmazott formái: az információcsere, a közös felderítés, a kormányzati jogérvényesítő ügynökség értesítése. A hamisítás elleni intézkedések általában költségesek; a megkérdezettek egyharmada esetében a ráfordítások kevesebbet tettek ki 1 milliárd jennél, 26%-uknál 1-5 millió jen közötti összeget jelentettek.

Forrás: Japan Patent Office (2005), 14–15, 117. o.

A HAMISÍTÁS KÖVETKEZTÉBEN A JAPÁN CÉGEK ÁLTAL ELSZENVEDETT VESZTESÉG NAGYSÁGA

(641 válasz alapján, %)



Forrás: Japan Patent Office (2005), 68. o.

CEBR

A CEBR összefoglaló módszertani tanulmánya az ágazatok közül elsősorban a motoros járművek, a repülőgépek, az ipari alkatrészek hamisítása témájában javasolja a szállítók kikérdezésén alapuló felmérés alkalmazását [CEBR (2002), 59–118. o.].

2.3. A FELMÉRÉSEK ELŐNYEI, KORLÁTAI

A felméréseken alapuló becslések fontos *előnye*, hogy a legfrissebb tendenciákról adnak információt, meghozzá originális információt.

Az *Olsen-féle* OECD-munkanyag szerint a fogyasztók és a termelők megkérdezésén alapuló felmérések *hátránya* az, hogy egy adott időpontra vonatkozó, statikus helyzetképet nyújtanak a hamisításra vonatkozó attitűdökről, a piaci viszonyokról, ezért kevésbé alkalmasak a dinamika vizsgálatára, tehát a változások bemutatására. Néhány kivételtől eltekintve, amikor évente, azonos összetételű fogyasztói mintasokaság kikérdezésére kerül sor (pl. *IPSOS*-felmérés), az összehasonlítások lehetőségét korlátozza az a körülmény, hogy felmérésenként változik a mintába vont fogyasztók, továbbá a vizsgált termékek köre, a feltett kérdések megfogalmazása, ezért az eredmények többnyire nem összehasonlíthatók [OECD (2005), 10., 15., 18. o.].

A CEBR-tanulmány szerint a fogyasztók kikérdezésén alapuló felmérések eredményeinek megbízhatóságát csökkenti, hogy a megkérdezett fogyasztóknak a hamisított árukra vonatkozó ismeretszintje is különböző. Sokszor a válaszadó maga sincs tudatában annak, hogy hamisított terméket vásárolt, máskor viszont a vásárló tudatosan választja az illegális forrásból származó árut, míg bizonyos termékek esetében csak a fogyasztóknak egy szűkebb köre képes a hamisított

termék felismerésére. Ezek a bizonytalanságok tovább csökkentik a fogyasztói kikérdezésen alapuló becslések megbízhatóságát [CEBR (2002), 37. o.].

A fogyasztói felmérések értékelésekor figyelembe kell venni egy, az alapvető emberi tulajdonságokhoz köthető korlátot is, ami azon alapul, hogy a válaszadók többsége meg akar felelni a társadalmi elvárásoknak, és ezekhez igazítja, esetenként „megszépiíti” válaszait.

A hamisítással kapcsolatos fogyasztói megkereséseket költséghatékony okokból rendszerint ún. omnibusz felmérések („omnibus survey”)²⁰ keretében folytatják le a kiterjedt ügyfélkapcsolatokkal rendelkező, nagy piackutató intézetek. A CEBR szerint ennek a módszernek kétségtelen előnye az olcsóság, de korlátot jelenthet, hogy az interjúk (a több megrendelő miatt) általában túl hosszúak, kimerítőek, ezért az sem mindegy, hogy az interjú melyik szakaszában tették fel a hamisításra vonatkozó kérdéseket [CEBR (2002), 47. o.].

A német gazdasági minisztérium elemzése a fogyasztói és termelői megkérdezésen alapuló jelentéseknek arra az általános hiányosságára hívja fel a figyelmet, hogy ezekben nem mindig kielégítő a becslési eljárásnak, a felmérés menetének, a feltett konkrét kérdéseknek a bemutatása. Sem a minta kiválasztásánál, sem a válaszok validálása során nem veszik kellő mértékben figyelembe, hogy a kapott válaszok szubjektív jellegűek. A tudatosan adott, valótlán válaszok is torzíthatják a képet, ami lobbierdekekre vagy a reputáció védelmére vezethető vissza [Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie (2009), 61. o.].

Az Olsen-féle munkaanyag módszertani korlátként emeli ki, hogy a termelői felmérések a legtöbb esetben túl általánosak, tehát nem kellően differenciált válaszokat adnak eredményül [OECD (2005), 18. o.]. E felmérések további módszertani korlátai abból is adódnak, hogy a választ jelentősen befolyásolja a kérdésfeltevés megfogalmazása, a válaszadási hajlandóság, továbbá a termelői felmérések esetében a vállalati érdek elsődlegessége, ami a válaszokban is visszatükröződik. Korlátot jelenthet ugyanakkor az esetleges alulreprezentáltság az ágazati, földrajzi, mintavételi korlátok miatt.

A felsorolt korlátok ellenére – adekvát eszközök hiányában – a kérdőíves felmérés a hamisítás mérésének egyik leggyakrabban alkalmazott technikája.

2.4. MINTAVÉTEL

A mintavétel (*sampling*) a hamisított és kalóztermékek piacirészarány-mérésének egyik direkt mérési technikája, amikor célzott vagy véletlen mintavétellel megvizsgálják, hogy a kereskedelmi eladóhelyeken értékesítésre szánt árukból vett (megvásárolt) termékminták sértenek-e szellemi tulajdon-jogokat. Ez a mérési technika nem fogyasztás-, hanem értékesítésorientált, továbbá a kereskedelmi eladóhelyekre összpontosít.

20. Az ún. omnibusz felmérés olyan országos fogyasztói felmérés, amelyet rendszeres ütemterv szerint (pl. hetente, havonta) készítenek a piackutató cégek. Olyan kvantitatív kutatásról van szó, ahol egy kérdőíven több ügyfél kérdései szerepelnek. Az omnibuszt a kutatócégek egyébként rendszerint hetente indítják. Az omnibusz felméréssel költséghatékony módon lehet elérni nagy mintákat, főként, ha csak korlátozott számú kérdést tesznek fel. A folyó omnibusz felmérések lehetővé teszik a folyamatok (trendek) ellenőrzését, mert általában olyan felmérési alapsokaságot biztosítanak, amely viszonylag homogén, és így időben összehasonlítható.

A módszer gyakorlati alkalmazása során a mintavételi eljárás eredményeit extrapolálják a teljes sokaságra. A becslési eljárás során a hamisított és kalóztermékeknek a – releváns üzletekből nyert mintában regisztrált – értékesítési arányát az összes kereskedelmi eladóhelyre vonatkozóan is érvényesnek tekintik. Ezt a direkt mérési technikát is alkalmazta a *Motion Picture Association (MPA)* a filmkalózkodás mérésére, valamint a hamis gyógyszerekre vonatkozó WHO-tanulmány.

A próbavásárlások (*mystery shopping*) vagy egyéb eljárással megvalósított mintavétel során beszerzett termékminta vizsgálata alapján történik az áru eredetiségének a megállapítása. Ehhez esetenként a termék tesztelésére (*product test*) is szükség van. Ezt követően a termékminta alapján történik a hamisított és kalóztermékek arányának a meghatározása.

A termékek jelentős hányadánál viszonylag könnyen (szemrevételezéssel) meghatározható a vizsgált tétel eredeti mivolta. Sokszor már az adásvétel módja, az értékesítési csatorna is utal az áru illegális eredetére. A gyógyszerek, élelmiszerek, szeszes italok, a gépkartrészek, továbbá több, a szerzői jog által védett alkotás esetében azonban a mintavételi eljárás során beszerzett termékek eredetiségét csak szakértői vizsgálat alapján lehet meghatározni.

Az *Egészségügyi Világszervezet*, a WHO a hamis gyógyszerek mérésével kapcsolatban kiadott útmutatója kiemeli a véletlenszerű kiválasztás és a minta reprezentativitásának a fontosságát. A dokumentum a nemzeti gyógyszerellenőrző hatóságok (*drug regulatory authority, DRA*) számára a véletlen mintavételi eljárást és a különböző eladóhelyekről reprezentatív mintavétellel kiválasztott gyógyszereknek az előre megadott kritériumok szerinti vizsgálatát ajánlja. Abban az esetben, ha a hamis gyógyszerek aránya kicsi, akkor nem biztos, hogy a véletlen mintavétel a legcélravezetőbb, mert nehézséget jelenthet a szükséges számú termékminta beszerzése. A nem legális eladóhelyeken történő próbavásárlás ugyanakkor komoly veszélyeket is rejthet magában. A felfedezett hamis gyógyszerek vizsgálatát a nemzeti gyógyszerellenőrző hatóság által kinevezett gyógyszerfelügyelő (*drug inspector*) végzi sztetenderd eljárás keretében [WHO (1999), 31–35. o.].

A CEBR módszertani tanulmánya az alkoholak, élelmiszerek és italok, gyógyszerek, növények esetében javasolja alkalmazni a kiskereskedelemben történő próbavásárlások során szerzett áruminta szakértő bevonásával történő vizsgálatának módszerét a hamisított termékek azonosításához [CEBR (2002), 59–118. o.]. A tanulmány a hamis gyógyszerek arányának mérésére az ellátási lánc különböző pontjain, illetve az internetes kereskedelemben a próbavásárlással történő mintavételt, illetve a beszerzett termékminta szakértői (laboratóriumi) vizsgálatát javasolja, különösen abban az esetben, ha nem zárt a gyógyszer-kereskedelmi ellátási lánc [CEBR (2002), 63. o.].

A CEBR szerint a próbavásárlás és a szakértői azonosítás egyidejű alkalmazására van szükség azoknak a márkacikkeknek az esetében is, ahol fennáll a gyanúja annak, hogy az üzem dolgozói a munkaidőn kívül saját zsebre állítanak elő márkacikkeket (pl. márkás ruházati cikkek, számítógéphardver, tartós fogyasztási cikkek, márkás kozmetikai cikkek és parfümök, márkás bőraru, márkás szemüveg, játékok). A fogyasztói kikérdezésen alapuló felmérés, valamint a próbavásárlás módszereinek együttes alkalmazását javasolja viszont a tanulmány a márkás ruházati cikkek, a parfümök és kozmetikai cikkek, a márkás bőraru, a márkás szemüvegek esetében [CEBR (2002), 59–118. o.].

A gyakorlat azt mutatja, hogy a próbavásárlások útján szerzett információk az iparág egészére vonatkozó modellszámításoknak lehetnek az inputadatai. A *CEBR*-tanulmány szerint a nemzetközi filmipari szövetség, a *Motion Picture Association (MPA)* az osztrák filmpiacon²¹ a kalóz videokazetták és DVD-k arányát az eladóhelyeken végzett mintavétel (*sampling*) eszközével vizsgálta [*CEBR* (2002), 143. o.]. Az *MPA* a próbavásárlással beszerzett minta adataiból kiindulva a következő iparági számítási modell segítségével készített becslést az egész piacra vonatkozóan.

$$\begin{array}{l} \text{Kalóztérmet értékesítő} \\ \text{(kölsönző)} \\ \text{üzletek száma} \end{array} \times \begin{array}{l} \text{A kalóztérmet-értéke-} \\ \text{sítés (-kölsönzés) egy} \\ \text{üzletre jutó átlagos évi} \\ \text{mennyisége} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Kalóztérmetek} \\ \text{becsült volumene} \end{array}$$

Az *MPA* becslést készített arra vonatkozóan is, hogy a kalózpéldányok felszámolása következtében mennyivel növekedhetne a legális piacon értékesíthető originális termékek mennyisége (ez az ún. helyettesítési ráta, *substitution rate*).

2.5. A TERMÉKMINTAVÉTEL ELŐNYEI, KORLÁTAI

Az eljárás kereskedelemorientált jellege miatt a termékmintavétel – az *OECD* tanulmánya szerint – elsősorban azoknak a termékcsoporthoz tartozóknak a vizsgálatára alkalmas, amelyek esetében a fogyasztói tudatosság színvonala alacsony, illetve nincs lehetőség a felmérés eredményeinek a validálására [*OECD* (2008), 175. o.].

A termékmintavétel *korlátai* közé tartozik, hogy a becslési eredmények megbízhatóságának az a feltétele, hogy a kereskedelmi eladóhelyek (üzletek) reprezentatív körét vonják be a felmérésbe, ami viszont nagyobb számú üzletben teszi szükségessé a próbavásárlással történő mintavételt. Ez a mintavételi eljárás tehát még kevés termék esetében is nagyon idő- és költségigényes technika, nem beszélve arról az esetről, ha a vizsgálat nagyobb termékkörre vonatkozik [*OECD* (2008), 175. o.].

A szakértői vizsgálattal kombinált próbavásárlás legnagyobb hátrányaként a *CEBR*-tanulmány is azt emeli ki, hogy ez az egyik legköltségesebb becslési módszer, mivel nagyszámú eladóhelyet kell bevonni a mintavételi eljárásba. A módszertani tanulmány értékesítési csatornánként minimum 50 üzlet bevonását javasolja a vizsgálatba. A mintavételi eljárás költségeit az is növeli, hogy a megvásárolt áru hamis vagy eredeti mivoltának a megállapításához általában szakértők alkalmazására van szükség [*CEBR* (2002), 53. o.].

3. KÖZGAZDASÁGI MODELLSZÁMÍTÁSOK

A hamisítás és a kalóztevékenység mérése történhet közvetett (indirekt) módszerekkel is: közgazdasági modellek és modellszámítások segítségével (*economic modelling*). A közgazdasági modellszámítások irányulhatnak egyrészt egy-egy iparág (termékcsoporthoz), másrészt a teljes nemzetgazdaság vizsgálatára. A hamisítás és a

21. Az *MPA* ugyanezzel a módszerrel végzett becslést a kalózfilmek arányaira vonatkozóan Belgiumban, Dániában, Finnországban, Franciaországban, Németországban, Görögországban, Írországban, Olaszországban, Luxemburgban, Hollandiában, Portugáliában, Spanyolországban, Svédországban és az Egyesült Királyságban is [*CEBR* (2002), 141–219. o.].

kalóztevékenység nemzetgazdasági hatásainak a számbavétele során gyakran alkalmaznak *ökonometriai modelleket*.²²

3.1. IPARÁGI MODELEK

Az *iparági modellek* a hamisított és a kalóztérmetek volumenét, gazdasági hatásait egy adott iparágban, annak sajátosságaira épülő számítási eljárás segítségével határozzák meg. A modellszámítás során felhasznált adatok általában valamilyen speciális, ágazati információforrásból származnak.

A hamisítás és a kalóztevékenység esetében az iparági gazdasági modellek egyik gyakran alkalmazott megközelítése – az *Olsen-féle* tanulmány szerint – a vizsgált termék piaci keresletének becslésén alapszik. A teljes piaci keresletből levonják a „legálisan” előállított termékek értékesítését, a különbség adja a hamis és a kalóztérmetek becsült értékét. A modellek a teljes piaci kereslet kiszámításához különböző *közeltítő eljárásokat* alkalmaznak. Egyes iparági modellszámítások (pl. üzleti szoftverekre, játékszoftverekre, zeneiparra vonatkozó modellek) a vizsgálat tárgyát képező termékcsoporthoz szorosan kapcsolódó, ún. *komplementer termékek* (pl. a szoftverek esetében a hardverek, a zenei művek esetében a CD-lemez) termelési és értékesítési adataira támaszkodva számszerűsítik a hamis és a kalóztérmetek becsült értékét. Az így kapott becslések tovább finomíthatók a vizsgált országra jellemző sajátosságok figyelembevételével. A mozifilmek esetében például eltérő becslési technikákat alkalmaznak a fejlett, a kevésbé fejlett, valamint a magas, illetve alacsony kalózártát felmutató országok esetében [*OECD* (2005), 18., 23–24. o.].

Az *OECD* kutatása 15 olyan iparágat azonosított, amelyek a hamisítás és a kalózkodás leggyakoribb célterületei. Ezek a következők: audiovizuális szektor, gépjárműipar, villamossági ipar, élelmiszerek és italok, gyógyszeripar, dohányipar, sportruházat és egyéb márkás ruházat, illatszerek, könyvek, motorkerékből készült alkatrészek, játékok, szoftverek, háztartási cikkek, növényvédő szerek [*OECD* (2008), 265. o.]. A sok országra kiterjedő vizsgálat szerint a megjelölt iparágak közül néhány ágazat – mindenekelőtt a zene-, a filmipar, a szoftver- és a könyvkiadók²³ – egyedülálló aktivitást mutat a hamisításra és a kalóztevékenységre vonatkozó iparági adatok és információk összegyűjtésében, a hamisított és kalóztérmetek volumenének, származási helyének, valamint a hamisítás gazdasági hatásainak a mérésében. Az *OECD*-tanulmány azt is kiemeli, hogy a felsorolt iparágakban a hamisítással kapcsolatban rendelkezésre álló adatok mennyisége és minősége ugyan sok kívánnivalót hagy maga után, de a többi gazdasági ághoz viszonyítva ezek a becslések az átlagosnál jobban megalapozottak [*OECD* (2008), 275. o.].

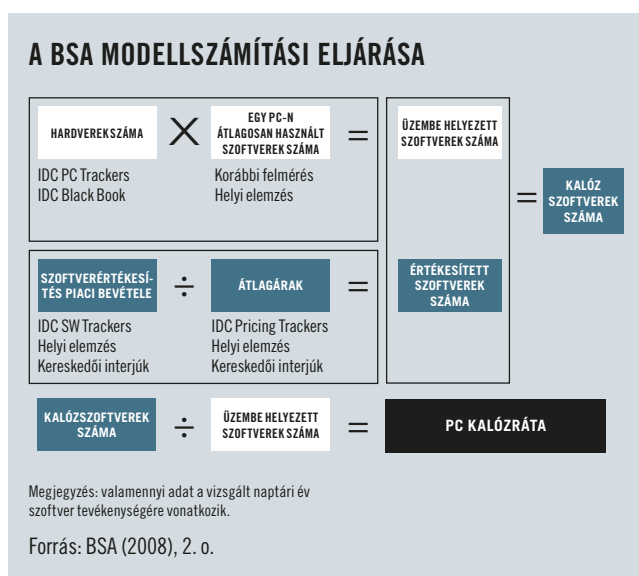
22. Az ökonometria a közgazdaságtan – azon belül is a matematikai közgazdaságtan – önálló tudománnyá fejlődött részterülete, amelynek célja a gazdasági jelenségek matematikai eszközökkel történő elemzése, továbbá a közgazdasági elméletek és modellek tapasztalati adatok alapján történő igazolása. Eszközeit elsősorban a matematika eszköztárából meríti. Az ökonometria tehát valamely közgazdasági elmélet valóságtartalmát igyekszik statisztikai adatok elemzése útján verifikálni, azaz matematikai és statisztikai módszerek segítségével mennyiségileg fejezi ki a gazdaságelmélet által megállapított törvényszerűségeket. *Polónyi István* (2002), 25–29. o.

23. „For their part, the music and film industries (along with software and book publishers) have been very active in collating information and data on piracy in their respective sectors, and have developed methodologies to assess the extent and sources of piracy, and the effects on their respective sectors.” *OECD* (2008), 275. o.
A könyvkiadói iparban a kalóztevékenység jellemző területei a szabad felhasználást meghaladó másolás, valamint az interneten történő letöltés, továbbá néhány nemzetközi sikerkönyv (pl. *Harry Potter*) hamisítása. A *CEBR*-tanulmány szerint – az *OECD* megállapításával ellentétben – a könyvkalózkodás rendszeres megfigyelése (monitorozása) az EU tagországaiban nem jellemző, nincs a hamisításra vonatkozó adatgyűjtés sem [*CEBR* (2002), 141–219. o.].

BSA-IDC

A *Business Software Alliance (BSA)* 1994 óta rendszeresen végez becslést a kalóztermékek volumenére vonatkozóan, 2003 óta az *International Data Corporation (IDC)* közreműködésével. Számos országra vonatkozóan állnak tehát rendelkezésre konzisztens időszakok a szoftverkalózkodás nagyságáról.

A *BSA* jelentése ismerteti azt a számítási modellt, amelyet a kalózszoftverek volumenének és a szoftvergyártóknak okozott károk felméréséhez használnak. Az illegális szoftverek volumenét a tárgyévben újonnan üzembe helyezett személyi számítógépek (hardver) és az ugyanebben az évben legális csatornákon keresztül újonnan vásárolt (kifizetett) szoftverek (operációs rendszerek) mennyisége közötti különbséggel határozzák meg. A kalózártó az illegális és az összes szoftver üzembe helyezése hányadosa [BSA-IDC (2009), 17–19. o.].



Az üzembe helyezett számítógépek volumenére vonatkozó információt az *IDC* egyrészt a 105 ország számítógépgyártóitól negyedévente származó információkból összeállított jelentésből („PC Tracker”), másrészt a vámraktárakból szerzi be, míg az egy számítógépen átlagosan üzembe helyezett szoftverekre vonatkozó adatok az *IDC* 24 országra kiterjedő éves fogyasztói felméréséből származnak, amelyek több mint 3600 fogyasztó és 2600 alkalmazott válaszában alapulnak. Ez a fogyasztói felmérés az iránt érdeklődik, hogy a megkérdezett fogyasztó számítógépén hány (és milyen típusú) szoftvercsomag installálására került sor, ezek hány százaléka volt

új szoftver és „upgrade”, továbbá, hogy ezeket a szoftvereket a fogyasztók az újonnan vásárolt számítógéppel együtt kapták, vagy egy korábban beszerzett gépre telepítették. Az adott országban üzembe helyezett összes szoftver mennyiségére vonatkozó becslést úgy állapítják meg, hogy az újonnan üzembe helyezett számítógépek számát megszorozzák az egy számítógépre újonnan telepített szoftverek átlagos számával.

A jelentés kvantifikálja a szoftvergyártó cégek által a hamisítás és a kalózkodás következtében elszenvedett kereskedelmi veszteséget is. A számítás során a kereskedelmi veszteséget az illegális szoftverek darabszámának és az átlagos szoftverárnak a szorzata képezi. A becslés készítői tehát azzal az egyszerűsítő feltételezéssel élnek, hogy a fogyasztók a kalózkodás felszámolása esetén a jelenleg ingyen vagy olcsó áron, de illegálisan megszerzett szoftverek legálisan beszerezhető, drágább változatát is megvásárolnák.

A *CEBR* által készített módszertani tanulmány a *BSA* által alkalmazott gazdasági becslési modellt megalapozottnak tartja, még ha az nem is felel meg a tökéletes transzparencia követelményének [CEBR (2002), 26. o.]. *Yang* a *BSA* becslését a legszisztematikusabb eljárásnak minősíti, továbbá kiemeli, hogy jó a földrajzi lefedettsége, viszont a válaszadók nem független státusza rontja a megbízhatóságát [Yang (2005), 3. o.]. A *KOPINT* a modellszámítást erősen bírálja amiatt, hogy az egy PC-n alkalmazott programok számát illetően túl általános a modell, továbbá nem dinamikus, hanem statikus, túlbecsüli a veszteségeket, nem veszi figyelembe a magánimport keretében külföldről legálisan behozott gépeket és programokat [KOPINT (2009), 22–24. o.].

Az USA Állami Számvevőszék (*US Government Accountability Office*) által publikált jelentés a *BSA* által végzett becslési módszer fontos korlátjának tekinti, hogy egy az egyhez helyettesítési ráta alkalmazásával számították ki a kalózártó és a kereskedelmi veszteséget [US Government Accountability Office (2010), 21., 25. o.].

IFPI

A nemzetközi zeneipari tömörülés, az *International Federation of the Phonographic Industries (IFPI)* évente tesz közzé jelentést a zenekalózkodásról „*Piracy Report*”, illetve „*Digital Music Report*” címmel. Az *IFPI* által a kalóztevékenység volumenére vonatkozó becslés elkészítése egy többlépcsős algoritmus,²⁴ mintegy iterációs eljárás

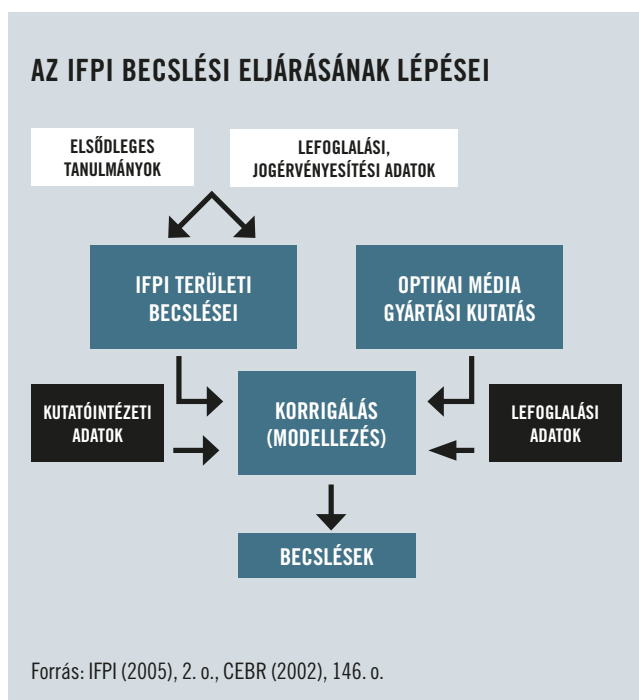
24. A becslési módszer részletes leírását még az *IFPI* rendszeres jelentése, a „*Piracy report*” sem tartalmazza; a módszertani információk az EU Bizottság számára készített *CEBR* (2002), valamint az *OECD* (2008) tanulmányból származnak.

KALÓZÁRTÓ ÉS KERESKEDELMI VESZTESÉG A SZOFTVEREK TERÉN NEMZETKÖZI ÖSSZEHAJONLÍTÁSBAN A BSA-IDC BECSLÉSE SZERINT

Kalózártó (%)	2005	2006	2007	2008	2009
Magyarország	42	42	42	42	41
EU tagországai	36	36	35	35	35
Világ	35	35	38	41	43

Veszteség (milió USD)	2005	2006	2007	2008	2009
Magyarország	106	111	125	146	113
EU tagországai	12 048	11 003	12 383	13 981	12 469
Világ	34 482	39 698	47 809	52 998	51 411

Forrás: BSA-IDC (2010), 14–15. o., Seventh Annual BSA-IDC Global Software 09 Piracy Study



eredménye, amelynek során több, különböző forrásból származó információk feldolgozására kerül sor. Az extrapoláció során alkalmazott adatok forrásai: az *IFPI* mintegy 48 országban működő nemzeti leányvállalatai által készített becslések, a CD-k forgalmára vonatkozó adatok, az árlefoglalásokra vonatkozó információk, vámhatósági jelentések, valamint a fogyasztói magatartásra, a kalózok magatartására vonatkozó felmérések.

AZ IFPI 2009. ÉVI ZENEPIACI JELENTÉSE A KALÓZKODÁSRÓL

Az *IFPI* 16 országra kiterjedő, három évet felölelő vizsgálata szerint 2008-ban több mint 40 millió fájl érintett az illegális fájlcsere, ami 95%-os kalózártát eredményezett. Európában az internethasználók több mint 16%-a rendszeresen követ el jogsértést a zenei fájlmegosztó szolgáltatásokon keresztül. Az Egyesült Királyság esetében az online kalózkodás évente 180 millió GBP-ot tesz ki, és a kumulatív veszteség összege 2012-ig 1,1 milliárd GBP-re növekszik.

Forrás: *IFPI* (2009), 2. o.

A *CEBR* módszertani tanulmánya és az *IFPI* közlése szerint először előzetes becslések készülnek a vizsgált országra vonatkozó elsődleges iparági tanulmányok, valamint lefoglalási és jogérvényesítési adatok felhasználásával, az *IFPI* nemzeti leányvállalatai közreműködésével. Ezzel párhuzamosan történik a CD-k gyártására, forgalmazására vonatkozó információk összegyűjtése. Az *IFPI* összeveti leányvállalatainak becsléseit a CD-forgalomra vonatkozó, a kutatóintézet, valamint a lefoglalási adatokkal, majd ezek figyelembevételével korrigálják a kalóztevékenységre vonatkozó előzetes becslést [*CEBR* (2002), 145–146. o. és *IFPI* (2005), 2. o.].

A szakirodalom az *IFPI* által alkalmazott módszer *előnyei* között említi a becslés alapjául szolgáló információk sokrétű jellegét, a gyakorlat-orientált megközelítést. *Hátránya* viszont, hogy hiányzik a precízen lefektetett módszertan, a becslés nem kellően transzparens. A *CEBR* tanulmánya szerint a „vegyesnek” nevezett metodológia inkonzisztenciát eredményez, javasolja a termelési/kínálati szempontok mellett a fogyasztási szempontok fokozott bekapcsolását is [*CEBR* (2002), 145–146. o.]. A *KOPINT* is a túlzott termelői orientációt emeli ki [*KOPINT* (2009), 24. o.]. Az USA Állami Számvevőszéke által közzé tett jelentés – a BSA módszeréhez hasonlóan – az egy az egyhez helyettesítési ráta használatát kifogásolja az *IFPI* becslésénél [*US Government Accountability Office* (2010), 25. o.].

LEK CONSULTING

A filmipar is rendszeresen gyűjti a kalóztermékekre vonatkozó információkat és adatokat [*OECD* (2008), 275. o.]. A legnagyobb filmvállalatokat²⁵ tömörítő *Motion Picture Association (MPA)* megbízásából a *LEK Consulting* 2006-ban készített egy átfogó tanulmányt, amely felmérte a filmhamisítás és az internetes kalózkodás által a nemzeti és a nemzetközi filmipari szervezeteknek okozott károkat, a kalózkodásból fakadó többletköltségeket, valamint megrajzolta a tipikus filmkalózok személyiségprofilját [*MPA-LEK* (2006a)].

A 18 hónapig tartó vizsgálat keretében 22 ország 20 600 fogyasztójának (filmközönségének) a megkérdezésére került sor fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés és telefonos interjú, valamint internetes megkeresés és személyes interjú segítségével. A 22 országra²⁶ kiterjedő kutatás eredményeit további 42 országra vonatkozóan extrapolálták az *UCLA (University of California Los Angeles)* kutatóival együtt kidolgozott regressziós modell segítségével, majd az országos adatokból kiindulva összeállították az egész világra vonatkozó becsléseket.

A kutatás számszerűsítette és országok szerinti bontásban számszerűen bemutatta a kalóztevékenység előfordulásának gyakoriságát a lakosság körében, a legális filmvásárlásra fordított egy főre jutó lakossági kiadások összegét, valamint a kalózfilmek okozta veszteséget, az *MPA Memco*, valamint a helyi mozgóképzervezetek és egyéb szervezetek által elszenvedett jövedelemvesztéséget.

A számítások során azzal – a szoftveriparban is alkalmazott – irreális, egyszerűsítő feltételezéssel éltek, hogy a helyettesítési ráta értéke eggyel egyenlő, ami azt jelenti, hogy amennyiben sikerül felszámolni a filmpiacon a kalózkodást, akkor a kalózfilmek miatt a legális filmpiacról elszívott fogyasztói vásárlóerő teljes egészében megszerezhető, tehát a kalózpéldányok felszámolásával arányosan növekednek a legális filmforgalom (mozijegy, legális DVD vásárlása) bevételei.

A vizsgálat keretében becslést készítettek a kalóztevékenység okozta veszteségnek a potenciális piachoz viszonyított százalékos mértékéről a következő képlet szerint: a moziipari szövetség tagjainál, az *MPA Memcónál* a kalózfilmek miatt keletkező jövedelemkiesést összehasonlították az *MPA Memco* által realizált jövedelem és a kalózfilmek terjesztése folytán előálló jövedelemkiesés összege által

25. Buena Vista Pictures Distribution; Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc.; Paramount Pictures; Sony Pictures Entertainment Inc.; Twentieth Century Fox Film Corporation; Universal City Studios, LLP; Warner Bros. Entertainment Inc.

26. Ezek: Ausztrália, Brazília, Kanada, Kína, Franciaország, Németország, Hong Kong, Magyarország, India, Olaszország, Japán, Korea, Mexikó, Hollandia, Lengyelország, Oroszország, Spanyolország, Svédország, Tajvan, Thaiföld, Egyesült Királyság, USA. Ezek az országok a legítim filmpiac 85%-át, a kalóztevékenység okozta veszteség 80%-át képviselték.

meghatározott potenciális piaccal, tehát a kalózfilmek okozta jövedelemvesztésüket a legális és illegális filmekből befolyó jövedelemhez viszonyították.

Az MPA vizsgálata jól illusztrálja a fogyasztói kikérdezésen alapuló felmérések és a gazdasági modellszámítások kombinatív alkalmazási lehetőségét. A helyettesítési ráta értékére vonatkozó egyszerűsítő feltételezés áll az iparági szövetségek túlzó becsléseinek hátterében: a kalózkodás felszámolásával az illegális termékek iránti kereslet nem konvertálódik teljes egészében fizetőképes legális keresletté.

IPSOS

Az IPSOS közvélemény-kutató cég 2007 novemberében hozta nyilvánosságra ötödik felmérését, amellyel a brit piacon vizsgálta a filmkalózkodás nagyságát és gazdasági hatásait, valamint elemezte a szigetország fogyasztóinak magatartását és motivációit [IPSOS(2007), 58–61. o.]. A brit Szellemi Tulajdon-védelmi Bűnügyi Csoport (IP Crime Group) 2008–2009. évi jelentése is részletesen beszámolt az IPSOS-felmérés eredményeiről [IP Crime Group (2009), 58–61. o.].

Az országos és regionális tekintetben reprezentatív mintasokaságra kiterjedő filmipiaci felmérés keretében mintegy 2000 brit lakost kerestek meg a kérdőívvel, amelynek segítségével a fogyasztók elmúlt 12 hónapra vonatkozó film- és tévénézési szokásait kutatták. A vizsgálat során a kalóztevékenység arányának, az átlagáraknak,

valamint a fogyasztói szándékoknak az ismeretében készítették becslést a piac különböző szegmenseiben keletkező veszteségekről. A kutatási eredmények lehetőséget nyújtottak a kalózkodás változási irányának a bemutatására is, mivel rendelkezésre álltak a megelőző évre vonatkozó, azonos tematika szerint készített felmérés során kapott válaszok is.

A tanulmány a filmekkel kapcsolatos kalóztevékenység három típusát különböztette meg. Ezek: 1. *fizikai kalózkodás* (hamis vagy otthon másolt DVD vásárlása); 2. *digitális kalózkodás*: nem hivatalos forrásból letöltött/sugárzott filmek elektronikus terjesztése; 3. *másodlagos kalózkodás*: illegális filmmásolat kölcsönzése/megtekintése. A kalóztevékenység három formájára vonatkozóan határozták meg, hogy a kalózkodás a lakosság mekkora hányadát érinti, mekkora a kalózfilm-példányok átlagos darabszáma, mekkora a kalózfilm-példányokra jutó átlagár, mekkora az originális termékek kereskedelmi vesztesége a kalózfilmekre vetítve.

A kalózkodás valamilyen formájában involválódott interjúalanyok megjelölték a megtekintett filmcímeket (mozifilmek, tévésorozatok) is; ezekből egy jegyzéket állítottak össze. Az utolsó 12 hónapra vonatkozó válaszok alapján meghatározták a filmkalózok lakosságon belüli százalékos arányát a kalózkodás három formájára (fizikai, digitális, másodlagos) vonatkozóan, illetve ezeken belül a legjellemzőbb, konkrét kalózkodási fajtákat (pl. maga másolja/készíti, nem hivatalos letöltés). A filmipiaci trendek megismerése céljából rákérdeztek a

AZ MPA-LEK IPARÁGI MODELLJÉNEK FŐBB SZÁMÍTÁSI LÉPÉSEI

Nézőközönség nagysága: becslés a tárgyhónap filmközönségének a teljes népességen belüli arányára vonatkozóan az MPA helyi irodái, a stúdiók által készített fogyasztói felmérések, a nemzeti képviselők által végzett véletlen mintavételek alapján.

Filmkalózok gyakorisága: az elmúlt 3 hónapra vonatkozóan a kalózfilmek közönségarányának a meghatározása a filmnéző lakosságon belül, hat országban 15 fókuszcsoportos beszélgetés alapján, valamint telefonos, internetes és személyes megkereséssel végzett felmérés alkalmazásával.

Aktivitási ráta: a kalózfilm-példányok szezonálisan és saját vagy kapott másolással kiigazított számának a meghatározása az elmúlt három hónapra vonatkozóan fogyasztói felmérések segítségével, továbbá az MPA alapján végzett szezonális kiigazítással.

Kalózfilmek volumene: a mozifilmeket néző lakosság által nézett, jogsértő filmpéldányok teljes mennyiségének a meghatározása becsléssel.

Helyettesítési ráta: a kalózfilm-példányokon belül a vásárlással megszerzett kalózfilm-példányok mennyiségének a meghatározása (helyettesítési ráta) fogyasztói megkérdezés segítségével.

Helyettesítési rés: a kalózfilmek és az általuk helyettesített legális filmek aránya (szezonálisan kiigazított érték).

Kalózfilmek miatt keletkező filmvesztés éves mennyisége: becslés a kalóztevékenység következtében „kieső” filmek éves volumenére vonatkozóan.

Kalózfilmek kiskereskedelmi ára: másodlagos forrás alapján a kalózfilmek átlagos értékesítési árának a meghatározása.

Kalóztevékenységből adódó fogyasztói vásárlóerő-vesztés: az MPA bevételkieséséből kiindulva a fogyasztói vásárlóerő-vesztésnek a számszerűsítése.

megelőző évekre is, megbecsülték a kalózkodás különböző fajtái által érintett filmcímek átlagos és teljes számát, amit összehasonlítottak az előző évi értékekkel.

A filmkalózkodás hatásainak számszerűsítése során először jegyzéket készítettek a tárgyévben vetített filmcímekből. A válaszadóknak meg kellett jelölniük az illegális úton szerzett és megtekintett filmcímeket, az illegális másolat formáját, a megtekintés idejét, annak a valószínűségét, hogy kalózfilm hiányában megvásárolnák-e a film legális kópiáját. Fontos felhívni arra a figyelmet, hogy a brit kalkuláció nem élt azzal, az iparági számításokban gyakran alkalmazott, egyszerűsítő feltételezéssel, hogy a kalózkodás felszámolása teljes egészében az eredeti termék iránti fogyasztói keresletet növeli. Az eredeti termékek iránti tényleges keresletnövekedés kiszámításához a felmérés során azt kérdezték a filmkalóz fogyasztóktól, hogy illegális verzió hiányában egyáltalán megnézték volna-e a mozi-, illetve tévéfilmet, továbbá milyen csatorna igénybevételével tekintették volna meg a filmet.

A kutatás keretében – átlagárakkal kalkulálva – becslés készült a teljes brit filmpiacot sújtó veszteségek összegéről (moziüzemek, mozgókép-kiskereskedelem, mozgóképkölcsönzés, filmletöltés bontásban), valamint a kalózfilmekből és az otthoni DVD-másolatokból származó haszon nagyságáról. A felmérés adatot szolgáltatott a filmkalózok korcsoport, földrajzi régió szerinti összetételéről, a leggyakoribb eladási és vételi helyekről, a kalózfilmek fogyasztóinak viselkedéséről, motivációjáról, valamint a filmek vételáráról.

Az évente lebonyolított felmérések eredményeként tehát viszonylag konzisztens információk állnak rendelkezésre a brit filmpiacra vonatkozóan; ezeket a fogyasztói motívumokra vonatkozó közvélemény-kutatás egészítette ki.

Az IPSOS-felmérés módszertani szempontból *hasznosítható tapasztalata* a hazai iparági szervezetek számára a különböző becslési módszerek (a fogyasztói felmérésnek és a modellszámításnak) kombinált alkalmazása. Ez a modellszámítás az előbbi példánál jobban közelít a realitáshoz, amennyiben a piaci szereplők veszteségeinek kiszámításakor figyelembe veszi a várható fogyasztói magatartást is.

3.2. AZ IPARÁGI MODELLSZÁMÍTÁSOK ELŐNYEI, KORLÁTAI

A szakirodalom számos különböző *aggályt* vet fel a nemzetközi és nemzeti iparági szövetségek, egyéb szervezetek modellszámításaival kapcsolatban. *Bosworth* felhívja a figyelmet arra, hogy az iparági becslések nagyon sok esetben a kormányzati körökben kifejtett lobbitevékenység megalapozásához szolgálnak információkat, ezért a becslések erősen felfelé torzítanak („felülbecslés”). A szerző példaként említi a zeneipar (IFPI, RIAA), a gyógyszeripar (EFPIA), valamint a szoftveripar (BSA) túlzó becsléseit [*Bosworth* (2006), 14. o.].

A felülbecsült adatok további okaként nevezi meg az irodalom az ún. helyettesítési rátára vonatkozó, gyakran alkalmazott, egyszerűsítő feltételezést (pl. BSA, MPA-LEK), amely szerint a hamisítás és a kalózkodás felszámolásával az originális termékek iránti fizetőképes kereslet egy az egyben legális keresletté konvertálódik. A gyártóknál jelentkező kereskedelmi veszteségekre vonatkozó pénzügyi becslések már ezen egyszerűsítő feltételezés miatt is túlbecsülik a vállalati szintű kár nagyságát. A fogyasztói magatartást jobban modellező, a ténylegeshez jobban közelítő, keresletnövekedéssel számoló modellek (pl. IPSOS) már megbízhatóbb becslést adnak az originális termékek gyártóinak veszteségeiről.

Az iparági modellszámítások *hiányossága*, hogy a becslési módszerek nem minden esetben eléggé transzparensnek, azaz a hamisítás arányaira vonatkozó kalkulációk egymást követő lépései, vagy a számítások során használt adatforrások nincsenek precízen körülírva és publikálva, így éppen a legfontosabb részletek maradnak adott esetben homályban [*KOPINT* (2009), 24. o.].

Az *Olsen-féle OECD*-munkaanyag szerint a gazdasági modellszámítások jól használható eszközt képeznek bizonyos specifikus termékcsoportok vagy nagyobb aggregátumok esetében a hamisítás és a kalózkodás becslésére. A legnagyobb kihívást és egyúttal korlátot is a modellekben használt adatok kiválasztása, az egyszerűsítő feltételezések lefektetése, valamint maga a számítási algoritmus jelentik [*OECD* (2005), 23–24. o.].

A német gazdasági minisztérium számára készített tanulmány ígéretesnek minősíti azokat az iparági modellszámításokat, amelyek a hivatalos statisztika által megbízhatóan mérhető, ún. komplexenter javak változása függvényeként számítják ki a kalózárak feltételezett értékét (pl. BSA). A kereskedelmi veszteség becslésére

A FILMKALÓZKODÁS OKOZTA VESZTESÉGEK AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁGBAN AZ IPSOS BECSLÉSE SZERINT

	Fizikai	Digitális	Másodlagos	Becsült	Becsült
	kalózkodás okozta	kalózkodás okozta	kalózkodás okozta	veszteség	veszteség
	veszteség (millió GBP)	veszteség (millió GBP)	veszteség (millió GBP)	(millió GBP) 2006	(millió GBP) 2007
Mozi	36	7	45	102	88
DVD-értékesítés	48	77	133	300	258
Kölcsönzés	14	2	42	28	58
Pay per view	1,5	1,5	5	11	8
Hivatalos letöltés	n.a.	53	n.a.	15	53
Live streaming	5	11	6	2	22
Teljes veszteség 2007	103	152	231	459	486

Forrás: IP Crime Report (2008–2009), 60. o.

A HAMISÍTÁS ÁLTAL ELŐIDÉZETT ÉVES JÖVEDELEM- ÉS PROFITVESZTESÉG BECSÜLT NAGYSÁGA

Ágazat	Jövedelem	Teljes jövedelemvesztés	Teljes profitvesztés
	százalékában	1998. évi szinten	1998. évi szinten
	(%)	(millió euró)	(millió euró)
Ruházati és cipőipar	3,2	7,581	1,266
Parfümipar	7,2	3,017	555
Játék- és sportszergyártás	11,5	3,731	627
Gyógyszeripar	5,8	1,554	292

Forrás: CEBR (2000b), 12. o.

készített kalkulációs számítások közül viszont azokat kevésbé tartja megbízhatónak, amelyek becsült volumenadatokról indulnak ki [Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie (2009), 62. o.].

Az USA Állami Számvevőszéke által közzétett tanulmány szerint az iparági szövetségek nem mindig fedik fel a tulajdonukban levő adatok forrását és számítási módszereiket, ezáltal megnehezítik az általuk végzett becslések verifikálását [US Government Accountability Office (2010), 16. o.].

3.3. MAKROGAZDASÁGI MODELLER

A hamisítás és a kalóztevékenység méreteire vonatkozó globális mutatószámok általában valamilyen makrogazdasági modellszámításra (*macro-economic modelling*) alapulnak, így például az a szakajtóban idézett becslés is, amely szerint az Európai Unió évente 17 ezer munkahelyet veszített el a hamisítás következtében [CEBR (2000a), CEBR (2000b)].

CEBR

A CEBR gazdaságkutató intézet által 2000-ben készített elemzés makroszintű modellszámítások alkalmazásával számszerűsítette a hamisítás gazdasági hatását az Európai Unió négy kulcságazatára – ruházati és cipőipar, gyógyszeripar, játék- és sportfelszerelés-gyártás, parfümipar – és az EU teljes belső piacára vonatkozóan [CEBR (2000b)].

A modell abból a feltételezésből indult ki, hogy a hamisítás jövedelem- és profitkiesést (*revenue and profit loss*) okoz a vizsgált kulcságazatok originális termékgyártói számára, valamint negatív hatást fejt ki az originális termékek kifejlesztésében és előállításában érdekelt nemzetgazdaságok gazdasági teljesítményére (GDP) és foglalkoztatottságára (munkahelyek száma). A hamisítás az olcsóbb beszerzési ár révén ugyan kedvező alternatívának tűnhet a fogyasztó számára, viszont a biztonsági, egészségügyi stb. kockázat miatt veszélyt is hordoz.

Az uniós piacra vonatkozó számítások során a kereslet és kínálat egyensúlyának modellezésekor²⁷ a korábban, a brit gazdaság vizsgálatához kidolgozott ökonometriai modellt használták fel, ami azt jelentette, hogy az EU-ra vonatkozó becslések az Egyesült Királyságra vonatkozó átlagértékeken alapultak. Az egyensúlyi modell hiteles adatokkal való

feltöltéséhez – a kínálat volumene és az árak vonatkozásában – a négy kulcságazat 1995–1998. közötti idősorait használták fel.

A hamisítás következtében előálló keresletváltozásra (*demand shift*) vonatkozó adatokat a brit hamisítás elleni csoport (*Anti-Counterfeiting Group, ACG*) és a többi ország ipari márkaszövetségei (*Association des Industries de Marque, AIM*) által szervezett felmérések szolgáltatták, amelyek megbecsülték a hamisítás iparági arányait. Az első lépésben a modell közvetlen becslést adott arra vonatkozóan, hogy mennyivel lenne magasabb az iparágak által realizálható jövedelem abban az esetben, ha az ún. helyettesítési ráta egy lenne, azaz az illegális termékek iránti fogyasztói kereslet teljes egészében átterelhető lenne a legális piacra a hamisítás felszámolásával. Egy következő lépésben az iparági szintű jövedelemkiesésre vonatkozó becsléseket véleménykutatással pontosították (az Egyesült Királyságban, Olaszországban), *elkerülve ezzel a kereskedelmi veszteség túlzó becslésének kockázatát*.

A profitvesztés számszerűsítésekor abból az alapfeltevésből indultak ki, hogy a hamisítás csökkenti a legális termékek gyártóinak profitját. Az EU egészére vonatkozó iparági veszteségek becslése során – a szükséges EU-adatok hiányában – a brit gazdaság jövedelmezőségi mutatóit használták fel. A brit adatok felhasználását a vizsgált iparágak költségstruktúrájának hasonlósága miatt tartották megengedhető eszköznek. A becslés végül a jövedelemvesztéséget profitvesztéssé „fordította le”.

A hamisításnak az EU gazdaságának egészére gyakorolt hatásait a CEBR által korábban kidolgozott makrogazdasági modell²⁸ segítségével számszerűsítették. A gazdaság teljesítményére (GDP) és a foglalkoztatásra gyakorolt negatív hatások számbavétele során külön számítás készült a kulcsiparágakra, továbbá négy nagyobb régióra²⁹ vonatkozóan.

28. A CEBR által 15 tagállam gazdasági mutatói alapján – az EU közlekedéspolitikájának megalapozásához – kidolgozott EUROMOD2 jelentette a makrogazdasági elemzés kiinduló pontját [CEBR (2000b)].

29. 1. régió: Németország, Ausztria; 2. régió: Franciaország, Benelux államok; 3. régió: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország; 4. régió: Dánia, Finnország, Írország, Svédország, Egyesült Királyság.

27. A kereslet és kínálat egyensúlyi diagramja jól mutatja, hogy az olcsóbb áron értékesített hamisítvány növekvő kínálata milyen hatással van az originális termék kínálatára.

A *CEBR*-modell módszertani szempontból *hasznosítható* tapasztalata egyrészt a különböző mérési módszerek (becslési technikák) *kombinációja*, azaz a hiányzó inputadatoknak fogyasztói és termelői felmérésekkel történő pótlása, illetve a rendelkezésre álló, de nem eléggé megbízható becslések korrekciója a kiegészítő információkat szolgáltató felmérések alapján. Az EU-modell az egyik tagországra (az Egyesült Királyságra) kidolgozott ökonometriai modellt, valamint gazdasági paramétereket érvényesnek tekintette az EU egészére, ami a 27 tagországra bővült EU-ban már kevésbé lenne elfogadható és alkalmazható feltételezés.

A CEBR 2000. évi makrogazdasági modellje alapján az ezredforduló időszakában az európai uniós piacon több mint 17 ezerre volt becsülhető a hamisítás és kalózkodás által előidézett munkahelyvesztés, ami – 1995. évi árakon – több mint 8 milliárd euróval csökkentette az összesített GDP-t.

OECD

Az *OECD* 2005-ben indított egy 35 országra kiterjedő, nagyszabású, nemzetközi vizsgálatot a hamisítás és a kalóztevékenység gazdasági hatásairól. A kutatás fontos céljai között szerepelt a lehetséges mérési módszerek és technikák vizsgálata, valamint új, nagyobb megbízhatóságot biztosító becslési eljárás kidolgozása [*OECD* (2008), 95–115. o.].

Az *OECD* által alkalmazott, kereskedelmi megközelítésű (*trade approach*) becslési eljárás két alapvető adatforrásra támaszkodott: egyrészt a nemzetközi kereskedelemstatistikai adatokat (*UN Commodity Trade Statistics Database, UN-COMTRADE*), azon belül is elsősorban az importadatokat használta fel; másrészt a vámhatóságok árufoglalási adatai jelentették a közvetett elemzés értékes információs forrásait. A kutatás abból az alapfeltevésekből indult ki, hogy az árufoglalási statisztika a jogsértő termékek világkereskedelmének relatív intenzitási mutatója, továbbá a különböző kereskedelmi partnerektől származó jogsértő termékek volumenének a jelzőszáma. A *World Customs Organization (WCO)* az *OECD*-vizsgálat keretében külön adatkéréssel fordult a nemzeti vámhatóságok felé.³⁰

Az *OECD* becslési modellje lehetővé teszi a legfrissebb nemzetközi kereskedelmi és lefoglalási statisztikák felhasználásával a hamisítás és a kalóztevékenység volumenére vonatkozó becslések állandó frissítését, amely 2007. évre vonatkozik [*OECD* (2009)].

BASCAP [2009]

A *BASCAP (Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy)* 2008-ban adott megbízást a brit *Frontier Economics Ltd* cégnek a hamisítás és a kalóztevékenység nemzetgazdasági hatásainak a vizsgálatára [*BASCAP* (2009a)]. A modellszámításra épülő tanulmány két országra, az Egyesült Királyságra és Mexikóra³¹ vonatkozóan becsülte fel a kormányzat és a fogyasztók közvetlen veszteségeit, illetve négy

30. Az egyes vámhatóságok által szolgáltatott adatok aggregáltsága nem volt mindig azonos.

31. Az Egyesült Királyság és Mexikó a G20 országcsoporthoz tartozó két, különböző gazdasági fejlettségű tagja. A brit gazdaság elsősorban a hamis és a kalóztermékek befogadója, míg Mexikó nemcsak a hamis áruk „importőre”, hanem előállítója és „exportőre” is. Azok az országok, amelyekben a hamisítás aránya magas, kevésbé vonzóak a közvetlen külföldi tőkebefektetők számára, mivel nem elégséges a szellemi tulajdon kormányzati védelme.

A HAMISÍTÁS HATÁSA A BRUTTÓ HOZZÁADOTT ÉRTÉKRE ÉS A FOGLALKOZTATÁSRA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Ágazat	Foglalkoztatás (fő)	GDP (millió euró, 1995. évi áron)
1. régió	3 850	2 483
2. régió	3 940	1 973
3. régió	3 950	1 589
4. régió	5 380	1 997
EU összesen	17 120	8 042
Ruházati és cipőipar	7 280	3 462
Parfümipar	3 520	1 637
Játék- és sportzergégyártás	4 370	2 001
Gyógyszeripar	1 960	937
EU összesen	17 130	8 037

Forrás: *CEBR* (2000b), 14. o.

AZ OECD BECSLÉSI ELJÁRÁSÁNAK HÁROM LÉPÉSE

Első lépés: a hamisítás és a kalóztevékenység által érintett, ún. érzékeny javak (*sensitive goods*) körének azonosítása. Ennek során a vámhatóságoktól kapott adatokra támaszkodva határozták meg az ún. érzékeny javak körét termékcsoportok szerint. Számszerűsítették ezeket a termékcsoportoknak a vámhatósági lefoglalásokon belüli, valamint a világkereskedelmen belüli részarányát a külkereskedelmi statisztika HS-kódrendszere szerinti kétszámjegyű mélységű bontásban. 1999–2005 között a vámhatósági adatok alapján a külkereskedelmi statisztika 96 HS-kódja közül 64 HS-kód tartozott (67%) az ún. érzékeny termékek közé.

Második lépés: a hamisított és a kalóztermékek származási országának azonosítása. Ebben az eljárási lépésben a vámhatósági felmérésből kiindulva azonosították az ún. érzékeny javak jogsértő körének előállításának helyét, valamint az ún. tranzitországokat. Kiszámították a származási országoknak és a tranzitországoknak az árufoglalásokon belüli korrigált arányát (a korrekciót az ezekből az országokból származó importban elfoglalt súlyozásnak megfelelően végezték el). Ezzel az eljárással 20 országot azonosítottak (szinte kivétel nélkül ázsiai államot); innen származott a hamisított és kalóztermékek 80%-a, illetve az ezekből az országokból származó árukra jutott a vámlefölalások 58%-a.

3. lépés: az ún. hamisítási hajlandóság („*propensity*”) becslése, tehát hogy egy adott országban mekkora a különböző termékfajták hamisítási hajlandósága, azaz milyen gyakran hamisítják a vizsgált terméket. A hamisítási hajlandóságot egyrészt a termékekre, másrészt az egyes nemzetgazdaságokra vonatkozóan is meghatározták. Végezetül a hamisítási hajlandóság mutatójára is figyelemmel és a nemzetközi kereskedelmi statisztikákra alapozva becslést készítettek a hamisított és kalóztermékek volumenére [*OECD* (2008), 98–111. o.].

iparágra – a luxuscikkgyártásra, a gyógyszeriparra, az élelmiszer- és italgyártásra, valamint a szoftveriparra – kiterjedően számszerűsítette a hatásokat. A kutatók az eredmények extrapolációjával adtak becslést az ún. G20-országok potenciális veszteségeire.

A gazdasági modell inputadatait publikus statisztikai adatok, iparági adatok, valamint felmérési eredmények képezték. A hivatalos nemzetgazdasági statisztikák mellett az *OECD* adataira, valamint az üzleti szektor (iparági kibocsátásra és kibocsátási arányokra, profitabilitásra, foglalkoztatásra, adózásra, jóléti kiadásokra vonatkozó) adataira támaszkodtak a számítás során. A modell segítségével meghatározták a brit és a mexikói kormányzatnak okozott károk nagyságát, figyelembe véve, hogy a hamisítás csökkentette az állami adóbevételeket, miközben az egészségügyi és egyéb kockázatok miatt növekedtek a jóléti kiadások. A kutatók becslést készítettek továbbá a hamisítás miatt megszűnő munkahelyekre vonatkozóan is, sőt számszerűsítették a bűncselekmények emelkedése következtében megnövekedett igazságügyi költségeket is. Mexikó esetében becslést készítettek a közvetlen külföldi tőkebefektetések (FDI) csökkenése következtében elszenvedett adóbevétel-kiesésre is. A kutatás ajánlasként fogalmazta meg a hamisításra vonatkozó statisztikai adatgyűjtés minőségének és mennyiségének a javítását. Felhívta a figyelmet arra, hogy a hagyományos fogyasztói felmérések mellett szükség van a hamisítás egészségügyi és biztonsági kockázataira

(balesetekre) vonatkozó hivatalos adatgyűjtésekre is, valamint a szellemi tulajdon-jogok megsértése és a közvetlen külföldi befektetések közötti szoros kapcsolat kimutatására.

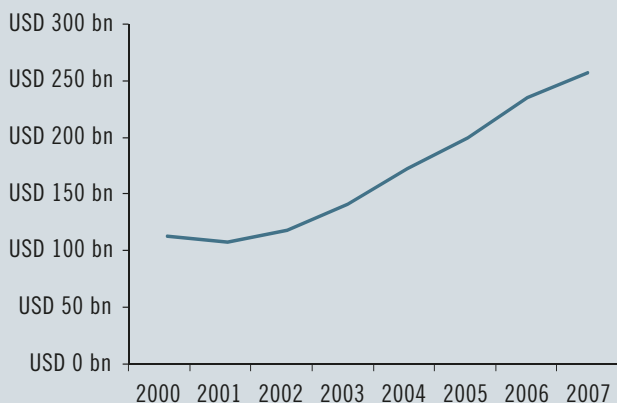
A *BASCAP* megbízására végzett modellszámítás a többi elemzéshez viszonyítva árnyaltabb becslést készített a hamisítás hatásairól azáltal, hogy újabb szempontokat (pl. FDI, biztonsági kockázat) is számításba vett.

TERA-ICC/BASCAP

A *TERA Consultants* tanácsadó cég által a *BASCAP* megrendelésére készített tanulmány az Európai Unió kreatív ágazataira vonatkozóan számszerűsítette a hamisítás és a kalózkodás, különös tekintettel a digitális kalózkodás gazdasági hatásait [*TERA Consultants – International Chamber of Commerce/BASCAP (2010)*]. A vizsgálat a hamisítás és a kalózkodás által leginkább érintett kreatív ágazatokra (zene, film, szoftver) és az Európai Unió összesített GDP-jének közel 75%-át jelentő öt tagországra (Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Olaszország, Spanyolország) terjedt ki.

A kutatás először meghatározta és számszerűsítette – a *KEA*, valamint a *Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO)* által kidolgozott nemzetközi módszertan alapján – a kreatív ágazatok (szerzői jogi ágazatok)

A HAMISÍTOTT ÉS KALÓZTERMÉKEK VILÁGKERESKEDELMI FORGALMÁNAK ALAKULÁSA AZ OECD BECSLÉSE SZERINT, 2000–2007



	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
A hamisított és kalóztermékek kereskedelmi forgalmának változása (abszolút értékben)	56,5	53,9	59,1	70,5	86,0	100,0	117,6	128,5
A hamisított és kalóztermékek kereskedelmi forgalmának változása (a teljes forgalom százalékában)	91,9	91,2	95,1	96,7	97,4	100,0	101,0	98,9

Megjegyzés: 2005=100

Forrás: OECD (2009), 1., 3., o.

A HAMISÍTÁS GAZDASÁGI HATÁSAI A G20 ORSZÁGOKBAN A BASCAP BECSLÉSE SZERINT

A BASCAP megbízására készített számítás szerint a hamisítás és a kalózkodás évente több mint 100 milliárd euró többletköltséget jelent a G20 országok kormánya és fogyasztói számára.

Ebből

- az állami adóbevételek kiesése és a megnövekedett jóléti kiadások következtében előálló veszteség összege megközelítőleg 62 milliárd euró,
- a bűnüldözési költségek növekedése 20 milliárd euró,

- a hamisításnak betudható halálozás gazdasági költségeinek összege 14,5 milliárd euró,
- a pótlólagos egészségügyi kiadások összege 100 millió euró,
- a hamisítás hatásaként jelentkező FDI-kiesés adóvonzata 5 milliárd euró.

A G20 országokban a hamisítás és kalózkodás negatív foglalkoztatási hatásaként közel 2,5 millió munkahely elvesztését okozza.

[BASCAP (2009a), 5. o.]

bruttó hozzáadott értékét (GDP) és foglalkoztatottainak létszámát.³² Ezután került sor a hamisítás és a kalóztevékenység gazdasági hatásainak a számbavételére. A becslés keretében egyrészt a kiskereskedelmi veszteséget (*retail losses*), másrészt a létszámvesztéseket (*job losses*) számszerűsítették 2008. évre vonatkozóan. Végül pedig két lehetséges forgatókönyv figyelembevételével előrejelzést készítettek a 2008–2015. közötti időszakra vonatkozóan a várható kereskedelmi és létszámvesztésre. Az első forgatókönyv azzal az előfeltétellel számolt, hogy a digitális kalózkodás a fájlmegosztással azonos mértékben fog bővülni; éves növekedése Európában 18%. A második forgatókönyv azzal számolt, hogy a digitális kalózkodás a fogyasztók IP-forgalmával arányosan fog bővülni; ennek előrejelzés szerinti növekedése 24%. Mindkét forgatókönyv a hamisítással kapcsolatos kormányzati politika változatlanóságát feltételezi.

A tanulmányban alkalmazott modellszámítás, valamint a kreatív ágazatok (szerzői jogi ágazatok) gazdasági hozzájárulására vonatkozó eddigi vizsgálatok eredményei hasznos kiindulópontot jelenthetnek a hamisítás és a kalózkodás főbb makrogazdasági hatásainak a hivatkozott irodalom szerinti számbavételéhez.

32. A Magyar Szabadalmi Hivatal 2005-ben és 2010-ben publikálta a WIPO nemzetközileg elismert módszertana alapján Magyarországra vonatkozóan készített számítását és elemzését [Penyigey Krisztina–Munkácsi Péter (2005), *Penyigey Krisztina* (2010)].

A HAMISÍTÁS ÉS A KALÓZTEVÉKENYSÉG OKOZTA KERESKEDELMI ÉS FOGLALKOZTATÁSI VESZTESÉG AZ EU KREATÍV ÁGAZATAIBAN 2008-BAN

	Kereskedelmi veszteség (milliárd euró)	Munkahely-veszteség (fő)
UK	1,4	39 000
FR	1,7	31 400
DE	1,2	34 000
IT	1,4	22 400
SP	1,7	13 200
EU27 összesen	9,9	186 400

Forrás: TERA–ICC/BASCAP (2010), 8. o.

A KALÓZKODÁS VÁRHATÓ GAZDASÁGI HATÁSA EURÓPÁBAN 2008 ÉS 2015 KÖZÖTT

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
„Fájlmegosztás” forgatókönyv								
Kereskedelmi veszteség (milliárd €)	10	12	15	19	22	26	30	32
Kumulatív munkahelyvesztés	186 600	227 500	276 900	351 500	422 400	491 800	555 700	611 300
„Fogyasztói IP-forgalom” forgatókönyv								
Kereskedelmi veszteség (milliárd €)	10	13	17	24	32	40	48	56
Kumulatív munkahelyvesztés	186 600	253 800	345 000	490 200	655 100	834 800	1 027 000	1 216 800

Forrás: TERA (2010), 9. o.

THE ALLEN CONSULTING GROUP

A *The Allen Consulting Group* tanácsadó cég makrogazdasági modellszámítás segítségével mérte fel 2003-ban a hamisítás és a kalóztevékenység hatásait Ausztráliában [*The Allen Consulting Group* (2003)]. A vizsgálat a hamisítás által legjobban érintett termékcsoportokra fókuszált, amelyek a következők voltak: játékok, üzleti szoftverek, számítógépes és videojátékok. Az ausztrál gazdaságra kidolgozott modell inputadatforrásait az ausztrál statisztikai hivatal makrogazdasági értékei, az iparági szövetségeknek (pl. *BSA of Australia, Australian Toy Association, Interactive Entertainment Association of Australia*) a vizsgált termékcsoportokra vonatkozó, (legális) értékesítési adatai, valamint a jogsértő termékek értékesítésére, piaci részarányára vonatkozó becslései képezték. A hatásméréshez szükséges számításokhoz bizalmas, a vállalati forgalomra, valamint profitra vonatkozó cégszámokat is felhasználtak. Az iparági szakmai szervezetektől származó, a hamisítás arányaira vonatkozó adatokat egy 1400 háztartásra kiterjedő *kérdőív felméréssel* kontrollálták, majd e felmérési eredmények alapján pontosították a makrogazdasági modell inputadatait.

Az iparágakra gyakorolt gazdasági többletköltségek, majd a makrogazdasági veszteségek számszerűsítésekor egyrészt abból az alapfeltetelezésből indultak ki, hogy a hamisítás és a kalózkodás ellen hozott kormányzati intézkedések eredményeként *az elkövetkező öt évben a hamisítás volumene egyharmadára (33%-kal) fog csökkenni az ausztrál piacon*. Másrészt az elemzők azt feltételezték, hogy a kereslet adott szintjén *a hamisított és a kalóztermékek alacsonyabb piaci részaránya mellett a fogyasztók vásárlásai eltolódnak (expenditure shift) az originális termékek javára*, de nem „terelődnek át” teljes egészében. (A kutatás tehát – a többi gazdasági modellszámítástól eltérően – nem fogadta el azt, hogy a helyettesítési ráta egyenlő eggyel.)

A *CEBR* előzőekben bemutatott modellje is számolt a fogyasztói keresletben bekövetkező eltolódással, de az *Allen Consulting* modellje azt is valószínűsíti, hogy a keresletnövekedés által – elsősorban a külföldi gyártók bevételeinek növekedése következtében – a vállalati jövedelempozíciókban előidézett pozitív változás növeli a kormányzati bevételeket is, valamint az eredeti termékek gyártóinak kedvezőbb profitkilitásai, a tőke megtérülés javulása pedig ösztönzi a beruházási

A HAMISÍTÁS ÉS A KALÓZTEVÉKENYSÉG HATÁSA AZ AUSZTRÁL GAZDASÁGRA

A négy iparágra fókuszáló modellszámítás szerint a vizsgálat évében az ausztrál üzletiszoftver-ipar, számítógép- és videojátékgyártás, valamint játékipar összesen 677 millió USD kereskedelmi veszteséget volt kénytelen elkönyvelni a hamisítás következtében. A profitvesztés összegét 200 millió USD-ra becsülték.

Makrogazdasági szinten a GDP reálértéke évente 41,1 millió USD-vel lenne magasabb, ha sikerrel járna a hamisítás és a kalóztevékenység felszámolása; ennek összege öt évre vonatkozóan és jelenértéken számolva 466,3 millió USD-t képvisel. Az állami adóbevételek reálértéke 34,4 millió USD-vel lenne magasabb évente a hamisítás és kalóztevékenység felszámolása esetén; ennek jelenértéke 487,2 millió USD.

Forrás: *The Allen Consulting Group* (2003), V. o.

kedvet, ezáltal növeli a foglalkoztatást is. A *jogérvényesítés javulása tehát egyszerre többféle pozitív gazdasági hatást is generál*, amit az ausztrál modell figyelembe is vett [*CEBR* (2000a), *CEBR* (2000b), *The Allen Consulting Group* (2003)].

Az ausztrál modell az iparági veszteségekből kiindulva vezette le a gazdaság egészére vonatkozó hatásokat. A konkrét számítás az ausztrál gazdaság vizsgálatára egy korábban kidolgozott (*MMRF-Green* elnevezésű) dinamikus, multiszektorális modellen alapult. A szimulációs modell változói a következők voltak: munkaerőpiac; állami kiadások–adók–kölségvetési egyenleg; fogyasztás–beruházás–tőketulajdon–jóléti rendszer; tőke megtérülés; termelési technológiák; foglalkoztatás.

A vizsgálat azt számszerűsítette, hogy a három ipari ágazatban mekkora volt az értékesítési veszteség, illetve a profitvesztés; a hamisítás mekkora többletköltségeket okozott a kormányzat és a fogyasztók számára; a hamisítás volumenének az elkövetkező öt évben bekövetkező egyharmados csökkenése; továbbá milyen makrogazdasági hasznot hoz, azaz mennyivel lesz nagyobb a bruttó hozzáadott érték (GDP), ennek mennyi a jelenértéke; mennyivel lesz magasabb a kormányzat adóbevételeinek az összege; hány többletmunkahelyet generál.

Az ausztrál makrogazdasági és iparági adatokra épülő modellszámítás módszertani szempontból figyelemre méltó eleme, hogy az alacsony megbízhatóságú inputadatokat különböző mérési technikák kombinációjával ellenőrizték és pontosították. A modell finomította továbbá az illegális és a legális termékek iránti fizetőképes keresletre, valamint a tovaryűrűző gazdasági hatásokra is vonatkozó feltételezéseket és számításokat, ezáltal a korábbiakhoz képest megbízhatóbb becsléseket eredményezett.

KPMG

A *KPMG* nemzetközi tanácsadó cég 2008-ban hozta nyilvánosságra az Egyesült Arab Emírátsokra (*UAE*) vonatkozó makrogazdasági modellszámítását, amely a hamis és kalózáruk kereskedelmének nemzetgazdasági és iparági hatásait számszerűsítette. A tanulmány az országban tevékenykedő, multinacionális vállalatokat tömörítő *Brand Owner's Protection Group (BPG)*³³ kezdeményezésére készült, azzal a céllal, hogy hozzájáruljon a hamisított termékek illegális kereskedelmének visszaszorításához, ugyanis a hamisítványok a szakmai szövetség tagvállalatainak a bevételeit negatívan befolyásolták [*KPMG* (2008)].

A legértékesebb védjegyek jogosultjainak részvételével működő *BPG* tagösszetételének megfelelően a tanulmány a következő termékcsoportok³⁴ hatásvizsgálatára terjedt ki: 1. „*Fast Moving Consumer Goods*” (ez a csoport a következő termékeket foglalja magában: cigaretta, gyorséttermi és csomagolt élelmiszerek, italok, tejtermékek); 2. autóalkatrészek; 3. kozmetikai cikkek; 4. gyógyszerek.

33. Az országban működő *Brand Owner's Protection Group (BPG)* tagjai közé a következő multinacionális cégek tartoznak: Beiersdorf, British American Tobacco, Daimler Chrysler, Estee Lauder, General Motors, Glaxo Smithkline, Johnson & Johnson, KAO Brands Company, Kraft Foods, Nestle, Philip Morris, Phillips, Proctor and Gamble, Unilever

34. Megjegyzendő, hogy a modellszámításba vont termékkör visszatükrözi a finanszírozói körhöz tartozó cégek ágazati hovatartozását (pl. gyorséttermi termékek, tejtermékek), noha kiterjed olyan, a hamisítás által leginkább érintett iparágakra, mint az autóalkatrészek, gyógyszerek, kozmetikumok.

A HAMISÍTÁS MEGFÉKEZÉSÉNEK HATÁSAI AZ EGYESÜLT ARAB EMIRÁTUSOK PÉLDÁJÁN

A KPMG modellszámítása szerint az országban a hamisítás és kalóztevékenység megfékezése évente 6%-os növekedést generálna a GDP-ben (olajipar nélkül), továbbá 6%-kal növekedne a kiskereskedelmi értékesítés, 4%-kal lenne nagyobb a háztartások végső fogyasztása, 4%-kal több adóbevétel áramlana a költségvetésbe, valamint 2%-kal növekedne a foglalkoztatottak létszáma. A hamisított és kalóztermékek kereskedelmének felszámolása a GDP értékét 1393 millió USD-vel, az adóbevételeket 89,5 millió USD-vel növelhetné.

Forrás: KPMG (2008), 10–12. o.

A hatástanulmányhoz különböző másodlagos adatgyűjtéseket használtak fel. A modellszámítást megkönnyítette az a gazdaságszerkezeti sajátosság, hogy a hamisított termékek szinte teljes egészében az országban kívülről származó import útján kerülnek a belföldi piacra, tehát az Egyesült Arab Emírátsokban nem állítanak elő hamisítványokat. Mivel az Egyesült Arab Emírátsokban értékesített (kőolajon kívüli) termékek nagy része importáru, ezért közvetlen korrelációs kapcsolat van a hamisítási tevékenység és a vámbevételek alakulása között; a hamisáru-behozatal tehát a vámbevételekre gyakorolt negatív hatáson keresztül okoz komoly veszteséget az államnak is.

A hamisítás arányaira vonatkozó iparági szintű adatok hiányában a *BPG tagvállalatai adtak becslést arra vonatkozóan, hogy az iparági piacon mekkora a hamisított áruk aránya*. A gyártó cégek becsült arányszámái (%) képezték az elemzés inputadatait, amelyeket alapul véve készítettek becslést a hamisított termékek értékadataira (USD, helyi valuta) is. A modell tehát a *mérési módszerek kombinációjára* nyújt újabb példát.

A többi iparági modellben gyakran alkalmazott *egyszerűsítő feltételezéssel* éltek, hogy a fogyasztók hamis áruk hiányában az eredeti terméket fogják megvásárolni, tehát a helyettesítési ráta egyenlő eggyel. A hamisítás okozta bevételkiesést tehát a hamis áruk becsült piaci értéke alapján számszerűsítették.

A makrogazdasági modell *abból a feltételezésből indult ki, hogy a hamisított termékek kereskedelme csökkenti az originális termékek gyártóinak bevételeit, visszafogja a beruházási és innovációs tevékenységet, csökkenti a gazdaság növekedését, továbbá negatív hatással van a foglalkoztatásra és a GDP-re is*. A nemzetgazdasági hatások számszerűsítésére szolgáló modell nyolc változót tartalmazott: 1. a GDP értéke konstans áron a kőolajiparon kívüli gazdaságban; 2. kiskereskedelmi forgalom; 3. a háztartások végső fogyasztási kiadásai; 4. kormányzati adóbevételek; 5. a kormányzat bérekre és keresetekre fordított kiadásai; 6. foglalkoztatottság; 7. a behozatal értéke; 8. három speciális változó a gazdaság készletállományának a megragadására. A modellszámításhoz az 1996–2005 közötti tíz évre vonatkozó adatokat használták fel.

A modell segítségével az 1996–2005 közötti időszakban évekre és iparágakra bontva, továbbá a nemzetgazdaság egészére vonatkozóan számszerűsítették a hamisított áruk behozatala által előidézett a GDP-csökkenést (millió USD), a kiskereskedelmi forgalom csökkenését

(millió USD), a háztartások végső fogyasztásra fordított kiadásainak csökkenését (millió USD), az adóbevétel-kiesést (millió USD), valamint a munkahelyvesztéséget (ezer fő).

A modellszámítás szerint a hamisított áruk eliminálása a piacról minden lényeges paraméter tekintetében kedvező irányú változást idézne elő a nemzetgazdaságban; a paraméterek javulásának mértékét évente számszerűsítették. A fogyasztókra gyakorolt hatások (biztonsági kockázat, egészségügyi kockázat, gyengébb minőség) számszerűsítése modellszámítással nem volt véghez vihető.

3.4. A MAKROGAZDASÁGI MODELLEK ELŐNYEI, KORLÁTAI

A hamisítás és a kalóztevékenység nemzetgazdasági szinten jelentkező hatásainak a kvantifikálására gyakran alkalmaznak gazdasági modelleket. A mérés *megbízhatósága nagymértékben függ a modellszámítások által felhasznált inputadatok minőségétől, az egyszerűsítő feltételezésektől, valamint magától a számítási algoritmustól*. Mindezen tényezők *alapvetően befolyásolják* a modellszámítások mérési eredményeinek megbízhatóságát. Az ismeretlen változók meghatározására alkalmazott közelítő eljárások (pl. termelői felmérések, szakértői becslések, iparági számítások) is általában erős kritika tárgyát képezik. Minél komplexebb a hamisítás hatása, annál összetettebbek az oksági összefüggések is [OECD (2008), 178. o.].

A makrogazdasági modellszámítások egyik legkritikusabb paraméterét a *hamisítás volumenére (arányaira) vonatkozó inputadatok* képezik. Az inputadatok megbízhatósága ugyanis alapvetően befolyásolja az egész modell végső eredményeinek a megbízhatóságát is.

A modellszámítások során alkalmazott *egyszerűsítő feltételezések* képezik a modelleknek a további kritikus elemeit, mert ezek is általában alapvető hatással vannak a becslési eredmények megbízhatóságára. A hamisítás gazdasági hatásainak mérése során sok közgazdasági modell azzal az egyszerűsítő feltételezéssel él, hogy a fogyasztók – hamisított termékek hiányában – ugyanolyan volumenben fognak eredeti terméket vásárolni, tehát a helyettesítési ráta egyenlő eggyel. Ezzel az egyszerűsítő feltételezéssel számolva a becsült jövedelem- és profitkiesés összege nagyobb értéket vesz fel a gyártók tényleges veszteségénél. Lehetőség van viszont az egyszerűsítő feltételezések finomítására is, általuk csökkenthetők az egyszerűsítő feltételezések okozta torzítások (pl. az *IPSOS, Allen Consulting* modelljeiben).

Felhasznált irodalom

- BASCAP (2007), Global Survey on Counterfeiting & Piracy. London, 29 January 2007, 24. o. – www.iccwbo.org/uploadedFiles/BASCAP/Pages/BASCAP%20Survey_%20Final%20Report_29%20January07.pdf
- BASCAP (2009a), The Impact of Counterfeiting on Governments and Consumers. A Report Commissioned by BASCAP Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy. Frontier Economics Ltd, London, 2009 May, 62 o. – www.iccwbo.org/uploadedFiles/BASCAP/Pages/Impact%20of%20Counterfeiting%20on%20Governments%20and%20Consumers%20-%20Final%20doc.pdf
- BASCAP (2009b), Research report on Consumer Attitudes and Perceptions on Counterfeiting and Piracy. 2009. november, 105 o. – www.iccwbo.org/bascap
- Bobée, J.-M. (2009), How technology can help to fight counterfeits? STP Pharma Pratiques, 2009, No. 1.
- Derek Bosworth (2006), Counterfeiting and Piracy: The State of the Art. Oxford, 2006, 32 o. – www.oiprc.ox.ac.uk/EJWP0606.pdf
- Brazil–U.S. Business Council (2006), Counterfeiting and Piracy in Brazil: The economic impact. 15 o. – www.brazilcouncil.org/usermedia/MediaLibrary/Counterfeiting_and_Piracy_in_Brazil.pdf
- Jo Bryce–Jason Rutter (2005), Fake Nation: A study into an Everyday Crime. University of Manchester, University of Central Lancashire, 2005, 29 o. – www.nio.gov.uk/fake_nation_-_a_study_into_an_everyday_crime.pdf
- BSA (2009), Az illegális szoftverhasználat aránya Magyarországon továbbra is 42%. Sajtóanyag. 2009. május 12., 3 o. – http://global.bsa.org/globalpiracy2008/pr/pr_hungary.pdf
- BSA–IDC (2008), Fifth Annual BSA and IDC Global Software Piracy Study. Methodology. 6 o. – http://global.bsa.org/idcglobalstudy2007/studies/methodology_globalstudy07.pdf
- BSA–IDC (2008), The economic benefits of lowering PC software piracy. Hungary. January 2008, 2 o. – www.bsa.org/upload/idc-findings_summary.pdf
- BSA–IDC (2009), 08 Piracy Study. Sixth Annual BSA–IDC Global Software. 24 o. – <http://global.bsa.org/globalpiracy2008/studies/globalpiracy2008.pdf>
- BSA–IDC (2010), 09 Piracy Study. Seventh Annual BSA–IDC Global Software. 220 o. – <http://global.bsa.org/globalpiracy2009/studies/globalpiracy2009.pdf>
- Bundesministerium für Finanzen (2008), Produktpiraterie–Aufgriffe der Österreichischen Zollverwaltung 2008, 10 o. – www.bmf.gv.at/Zoll/Produktpiraterie/2008.pdf
- Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie (2009), Die volkswirtschaftliche Bedeutung geistlichen Eigentums und dessen Schutzes mit Fokus auf den Mittelstand. Knut Blind, Alexander Cuntz, Florian Köhler, Alfred Radauer. Berlin, Februar 2009, 159 o. – www.bmwi.de/Dateien/Patentserver/PDF/volkswirtschaftliche-bedeutung-geistigen-eigentums-endbericht,property=pdf,bereich=bmwi,sprache=de,rwb=true.pdf
- CEBR (2000a), The Impact of Counterfeiting on Four Key Sectors in the European Union. London, 2000
- CEBR (2000b), The Economic Impact of Counterfeiting in Selected Industries of the EU Economy. London, 2000. Introduction and Summary. 25 o. – www.gacg.org/Content/Upload/Documents/eucebrFinal.doc
- CEBR (2002), Counting Counterfeits. Defining a method to collect, analyse and compare data on counterfeiting and Piracy in the Single Market. London, 253 o. – http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/piracy/final-report-cebr_en.pdf
- CEIPI (2004), Impacts de la contrefaçon et de la piraterie en Europe. Yves Reboul, Emmanuel Py, Stéfane Thomas. 184 o. – http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/studies/study_ceipi_counterfeiting_fr.pdf
- Eidgenössisches Institut für Geistliches Eigentum (2004), Fälschung und Piraterie. Eine Bestandsaufnahme in der Schweiz. Eine Umfrage bei Schweizer Unternehmen des Eidgenössisches Institut für Geistliches Eigentum. 2004, 20 o. – <https://www.ige.ch/d/jurinfo/documents/j10712d.pdf>
- Eidgenössische Zollverwaltung EZV (2008), Fälschung und Piraterie. Statistik 2008. 6 o. – <https://www.ige.ch/d/jurinfo/documents/j10725d.pdf>
- Ernst & Young (2008), Piraten des 21. Jahrhunderts, Angriff auf die Konsumgüterindustrie. 52 o. – www.markenverband.de/publikationen/Broschueren/Studie%20von%20Ernst-Young%20Piraten%20des%2021.%20Jahrhunderts.pdf
- EUROBAROMETER (2010), The Internal Market: Awareness – Perceptions – Impacts. Analytical report. Flash Eurobarometer 263 – The Gallup Organisation, European Commission, Brussels, March 2010, 237 o.
- European Commission Taxation and Customs Union (2007), Summary of Community Customs Activities on Counterfeit and Piracy. Results at the European Borders – 2006
- European Commission Taxation and Customs Union (2008), Report on Community Customs Activities on Counterfeit and Piracy. Results at the European Borders – 2007. 21 o. – http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics2007.pdf
- European Commission Taxation and Customs Union (2009), Report on EU Customs Enforcement of Intellectual Property Rights. Results at the European Borders – 2008. 25 o. – http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/2009_statistics_for_2008_full_report_en.pdf
- European Commission Taxation and Customs Union (2010), Report on EU Customs Enforcement of Intellectual Property Rights. Results at the EU Border – 2009. Brussels. 2010. 39 o. – http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/statistics_2009.pdf

- GKleNET* (2008), Számítógép-értékesítés a lakossági piac számára. (Kínálati oldali felmérés). 2008, 22 o.
- GKleNET* (2009), Gyors áttekintés a szervezetek körében felmérhető információkról. 2009, 3 o.
- HENT* (2009), Hamisítás Magyarországon. Kutatási jelentés. 19 o. – www.hamisitasellen.hu/hu/system/files/hent_hamisitas_tanulmany.pdf
- HENT* (2010), Hamisítás Elleni Nemzeti Testület Éves Jelentés 2009. MSZH, 2010, 38 o.
- IACC* (2005), White Paper. The Negative Consequences of International Intellectual Property Theft: Economic Harm, Threats to the Public Health and Safety, and Links to Organized crime and Terrorist Organizations. Washington, 40 o. – www.iacc.org/resources/IACC_WhitePaper.pdf
- IFPI* (2004), Music industry calls for better enforcement of rights on 10th anniversary of TRIPS. – www.ifpi.org/content/section_news/20040623.html
- IFPI* (2005), Commercial Piracy Measurement. WIPO/OECD Expert Meeting. October 18th 2005. 12 o. – www.oecd.org/dataoecd/43/14/35650193.pdf
- IFPI* (2006), Piracy Report. The recording industry 2006. Protecting creativity in music. 20 o. – www.ifpi.org/content/library/piracy-report2006.pdf
- IFPI* (2009), Digital Music Report. New Business models for a changing environment. 32 o. – www.ifpi.org/content/library/DMR2009.pdf
- IP Crime Group* (2007), IP Crime Report 2007. UK-IPO, 98 o. – www.ipo.gov.uk/ipcreport07.pdf
- IP Crime Group* (2009), IP Crime Report 2008–2009. UK-IPO, 76 o. – www.ipo.gov.uk/ipcreport08.pdf
- IPSOS* (2007), Digital & Physical Piracy in GB. 60 o. – www.ukfilmcouncil.org.uk/media/pdf/gm/ipsos_Piracy_UK_2007.pdf
- Japan Patent Office* (2005), FY 2004 Survey Report on Losses Caused by Counterfeiting. 131 o. – www.jpo.go.jp/tonkumi_e/mohouhin_e/pdf/survey_report/fy2004.pdf
- Jókúti András–Kiss Marietta–Penyigey Krisztina* (2007), A Hamisítás Elleni Nemzeti Testület létrehozása – előzmények és nemzetközi kitekintés. In: Fehér Könyv a szellemi tulajdon védelméről, 2007 119–143. o. MSZH, szerkesztő: *Penyigey Krisztina–Kiss Marietta*
- KOPINT* (2009), A szellemi tulajdonjogok megsértésének, illetve egyéb termékek hamisításának gazdaságstatisztikai háttere, mérési módszerei. Elemzés a HENT megbízásából. *Bartha Attila, Klauber Máttyás, Matheika Zoltán*, 51 o.
- KPMG* (2008), Economic Impact Study Analyzing Counterfeit Products in the United Arab Emirates. 43 o. – www.iccwbo.org/uploadedFiles/BASCAP/Pages/Economic%20Impact%20Study%20Analyzing%20counterfeit%20products%20in%20the%20UAE-Final.pdf
- MPA-LEK* (2006a), The Cost of Movie Piracy. An analysis prepared by LEK for the Motion Picture Association. 14 o. – <http://www.mpa.org/leksummaryMPA%20revised.pdf>
- MPA-LEK* (2006b), Worldwide Movie Piracy Loss Estimate. Summary of Findings. February 9, 2006, 32 o.
- Northern Ireland Organised Crime Task Force* (2004), Fake Nation? 32 o. – <http://digiplay.info/files/FakeNation.pdf>
- OECD* (2002), Measuring the Non-Observed Economy. A Handbook. 233 o. – www.oecd.org/dataoecd/9/20/1963116.pdf
- OECD* (2005), Counterfeiting and Piracy: Measurement Issues. Background report for the WIPO/OECD Expert Meeting on Measurement and Statistical Issues. Geneva, 17–18 October 2005, összeállította: *Karsten Olsen*. OECD Secretariat. 2005, 53 o.
- OECD* (2008), The Economic Impact of Counterfeiting and Piracy. OECD, 2008, 395 o.
- OECD* (2009), Magnitude of Counterfeiting and Piracy of Tangible Products: an update. November 2009, 6 o.
- Karsten Bjerring Olsen* (2005), Counterfeiting & Piracy, Measurement issues of magnitude and impact. OECD-WIPO. Expert meeting, Geneva, October 17–18, 2005, 11 o. – www.oecd.org/dataoecd/43/48/35649495.pdf
- Wikipédia*, Ökonometria – <http://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%96konometria>
- Penyigey Krisztina–Munkácsi Péter* (2005), Szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. MSZH, 2005, 121 o.
- Penyigey Krisztina* (2010), Szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. MSZH, 2010, 81 o.
- Polónyi István* (2002), Az oktatás gazdaságtana. Osiris Kiadó, 412 o. – www.tankonyvtar.hu/gazdasagtudomany/oktatas-gazdasagтана-080904-158
- PricewaterhouseCoopers* (2003), Global economic crime survey 2003, 22 o. – www.pwc.com/en_HU/hu/publications/assets/pwc_crime_survey_2003.pdf
- PricewaterhouseCoopers* (2005), Global economic crime survey 2005, www.pwc.com/en_GX/gx/economic-crime-survey/pdf/pwc_2005gecs.pdf
- PricewaterhouseCoopers* (2007), Economic crime: people, culture and controls. The 4th biennial Global Economic Crime Survey. 43 o. – www.pwc.com/en_RU/ru/forensic-services/assets/gesc_russian_supplement_eng.pdf
- PricewaterhouseCoopers* (2007), Economic Crime Survey 2007, Switzerland – www.pwc.ch/user_content/editor/files/publ_adv/pwc_economic_crime_survey_ch_07_e.pdf
- PricewaterhouseCoopers* (2008), Valuing the use of recorded music. 63 o. – www.ifpi.org/content/library/Valuing_the_use_of_recorded_music.pdf

PricewaterhouseCoopers (2009), Economic crime in a downturn. November 2009, 24 o. – www.pwc.com/en_BE/be/publications/pdf/Global-Economic-Crime-Survey-PwC-09.pdf

Jason Rutter–Jo Bryce (2008), The Consumption of Counterfeit Goods: 'Here be Pirates?' University of Central Lancashire, Preston. 26 o. – <http://digiplay.info/files/CoC.pdf>

TECHNOPOLIS (2007), Effects of counterfeiting on EU SMEs and a review of various public and private IPR enforcement initiatives and resources. Final Report. *Simon Rodwell, Philippe Van Eeckhout, Alasdair Reid, Jacek Walendowski*, 31 August 2007, 150 o. – www.hamisitasellen.hu/hu/technopolis-counterfeiting-report

TERA Consultants – International Chamber of Commerce/BASCAP (2010), Building a Digital Economy: The Importance of Saving Jobs in the EU's Creative Industries. 2010, március, 67 o.

The Allen Consulting Group (2003), Counterfeiting of Toys, Business Software, and Computer and Video Games. November 2003, Australia, Sydney, 42 o. – www.allenconsult.com.au/resources/MCS2_Counterfeit_finalFinal.pdf

UNICRI (2006), Counterfeiting a global spread, a global threat. 180 o. – www.unicri.it/news/0712-3_Counterfeiting_CRT_Foundation.php

U.S. Customs and Border Protection (2009), Intellectual Property Rights, Seizure Statistics FY 2008. January 2009, 15 o. – www.cbp.gov/xp/cgov/trade/priority_trade/ipr/seizure/

US Government Accountability Office (2010), Intellectual Property, Observations on Efforts to Quantify the Economic Effects of Counterfeit and Pirated Goods. GAO, 2010. április, 36 o.

WHO (1999), Guidelines for the development of measures to combat counterfeit drugs. Geneva, Switzerland, 62 o. – http://whqlibdoc.who.int/hq/1999/WHO_EDM_QSM_99.1.pdf

WIPO (2003), Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries. WIPO, Geneva, 2003, 104 o. – www.wipo.int/copyright/en/publications/pdf/copyright_pub_893.pdf

Deli Yang (2005), Critique on Data & Measurement of Piracy & Counterfeiting. OECD Expert Meeting. October 17–18, 2005, 7 o. – www.oecd.org/dataoecd/42/58/35650027.pdf

Kiadta a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület Titkársága,
Magyar Szabadalmi Hivatal
1054 Budapest, Garibaldi u. 2.
www.hamisitasellen.hu – a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület honlapja
www.mszh.hu – a Magyar Szabadalmi Hivatal honlapja
e-mail: hent@hpo.hu; mszh@hpo.hu

Szerkesztette: _____ Dr. Penyigey Krisztina
Felelős kiadó: _____ Dr. Bendzsel Miklós
Fotók: _____ Győrffy Anna, Máté Gábor
Grafika: _____ Stalker Studio
Nyomdai kivitelezés: _____ Keskeny nyomda

